

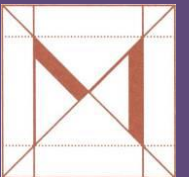
**Voormalige bovenmeesterwoning
Herenhuis & schuur
Willibrordstraat 1 te MIDDELBEERS**

**Bouwhistorisch onderzoek &
monumentale waardestelling**

Onderzoek i.o.v. mw. W. Post, Nijmegen 15 juni 2015

MONUMENTEN
ADVIES
BUREAU

COLOFON

Onderzoeksobject

Herenhuis en bijbehorende schuur

Willibrordstraat 1

5091 CC Middelbeers

Status

Gemeentelijke monumenten (huis en schuur/bakhuis)

Opdrachtgever

Mw. W. Post

Vriesdongen 12

4819 EB Breda

Rapportage

Drs. F.A.C. Haans, bouwhistoricus bnb

Bewerking tekeningen

Ing. G. Korenberg (MAB)

Dit is een uitgave van het Monumenten Advies Bureau, Nijmegen,
juni 2015, copyright MAB Nijmegen 2015

MONUMENTEN ADVIES BUREAU

drs. C.J.B.P. Frank

drs. F.A.C. Haans

mw. drs. C.H.J.M. van den Broek

drs. J. de Jong

ing. G. Korenberg

mw. drs. M. Lemmens

Bredestraat 1

6542 SN NIJMEGEN

tel: 024-3786742

fax: 024-3792477

Info@monumentenadviesbureau.nl/www.monumentenadviesbureau.nl

Inhoud

1 INLEIDING	5
2 HISTORISCHE ONTWIKKELING	7
2.1 Ontwikkeling van het gebied	7
2.2 Ontwikkeling van het pand aan de hand van bronnen	11
2.3 De familie Van Roosmalen in Middelbeers	21
Terug naar Middelbeers	23
3 BOUWHISTORISCHE DOCUMENTATIE	25
3.1 Willibrordstraat 1 Middelbeers: Beschrijving gemeente Oirschot	25
3.2 Ligging, hoofdvorm en gevels	25
3.3 Plattegronden	33
3.4 Beschrijving interieur	35
3.5 Beschrijving bakhuis/schuur	49
3.6 Beschrijving garage	55
4 WAARDENBEPALING	57
4.5 GETRAPTE WAARDENSTELLING OP ONDERDELEN	58
4.5.1 Exterieur	58
4.5.2 Interieur	59
4.5.3 Exterieur	59
4.5.4 Interieur	60

4.6 TOELICHTING WAARDENGRADATIES	60
5 Gebruikte literatuur & bronnen	61
5.1 Literatuur	61

Groet uit Middelbeers.

School en School-huis

1 INLEIDING

In mei 2015 kreeg het Monumenten Advies Bureau via Gabriëlle de Jong van bureau BISOnder uit Utrecht van mevrouw W. Post uit Breda (handelend namens de familie Van Roosmalen) de opdracht voor het uitvoeren van een waardestellend bouwhistorisch onderzoek van het pand Willibrordstraat 1 in Middelbeers.

Het pand Willibrordstraat 1 te Middelbeers betreft een voormalige bovenmeesterwoning behorende bij een erachter gelegen schoolgebouw, dat in het verre verleden is afgesplitst en herbestemd voor woonfuncties. Het huis zelf is door de gemeente in 1906 gebouwd voor de toenmalige schooldirecteur Van Genuchten. Nadat de school in 1922 is overgedragen aan de kerk werd A.J. Van Roosmalen aangesteld als hoofdonderwijzer. Van Roosmalen kocht het huis in 1925 van de gemeente en sindsdien is het huis altijd in bezit van de familie Van Roosmalen gebleven. Momenteel staat het huis al enige tijd leeg en te koop.

Om de kans op een verkoop van het als gemeentelijk monument beschermde pand met grote tuin en bijgebouwen te vergroten is op initiatief van Gabriëlle de Jong voor haar schoonfamilie een project opgezet om voor geïnteresseerden de mogelijkheden met dit kavel en pand in beeld te brengen. Naast ontwerpstudies en inspiratiemodellen uitgevoerd door BISOnder omvat dit project ook onderdelen uitgevoerd door het Monumenten Advies Bureau, waaronder een waardestellende bouwhistorische rapportage en een technische rapportage met begroting van herstel- en aanpassingskosten (voor isolatie e.d.) op basis van een bouwtechnisch rapport van de Monumentenwacht Noord Brabant.

De bouwhistorische rapportage brengt in beeld wat de betekenis en bouwhistorie van het pand is en welke onderdelen in exterieur en interieur onder de bescherming vallen en dus bij herbestemming gerespecteerd zouden moeten worden. Het rapport levert enerzijds als inspiratiedocument inzicht in de historie en betekenis van het pand en anderzijds als toetsingsdocument via de waardestelling

snel een inzicht in de mogelijkheden en onmogelijkheden bij een nadere planvorming. Bij een concreet plan, dat wordt ingediend voor een aanvraag van een omgevingsvergunning wordt door de gemeente meestal ook als toetsingsdocument een waardestellend bouwhistorisch onderzoek gevraagd.

De rapportage is opgesteld door een door de Bond van Nederlandse Bouwhistorici erkende bouwhistoricus, opgezet conform de Richtlijnen voor bouwhistorisch onderzoek versie 2009 (uitgave RGD/RCE/SBN).

Onze dank gaat uit naar Gabriëlle de Jong voor het verzamelen van gegevens, foto's en tekeningen uit het familiearchief en de plaatselijke historische vereniging *Heemkundekring Den Beerschen Aard*.

We hopen met deze rapportage een waardevolle bijdrage te hebben geleverd aan de verbreding en verdieping van de kennis met betrekking tot de ontwikkelingsgeschiedenis en betekenis van dit complex en hopen dat het rapport kan bijdragen tot een succesvolle herontwikkeling, waarbij het rapport kan fungeren als inspiratiebron en toetsingsdocument en waarbij het resultaat mag zijn dat de monumentale waarden op een zo maximaal mogelijke wijze worden gerespecteerd.

Drs. F.A.C. (Frank) Haans, bouwhistoricus bnb

Monumenten Advies Bureau – Nijmegen 15 juni 2015

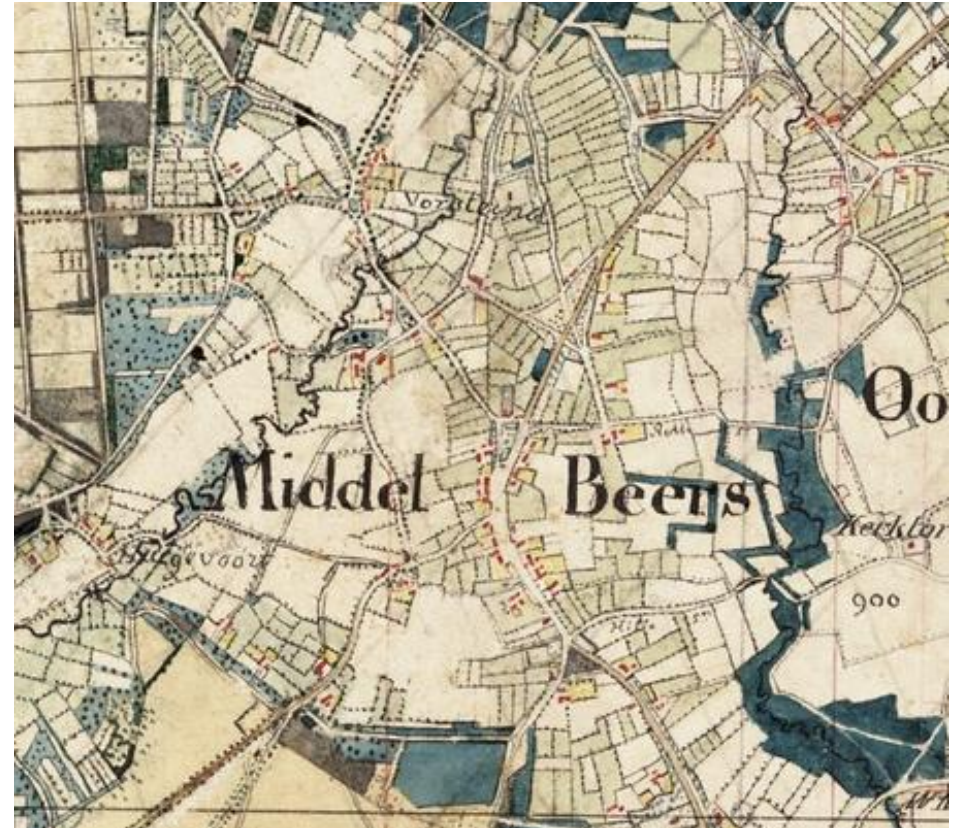
2 HISTORISCHE ONTWIKKELING

2.1 Ontwikkeling van het gebied

Oirschot en omgeving kent een lange geschiedenis. Al in de prehistorie was de omgeving van Oirschot bewoond, oude graven uit die tijd in de bossen bij Westelbeers en sporen van nederzettingen uit het Stenen Tijdperk in hetzelfde gebied als ook op de Oirschotse Heide herinneren daar nog aan. Aangenomen wordt dat een eerste voorganger van de Mariakerk aan het Vrijthof in Oirschot uit de vijfde eeuw na Christus dateert. Daar ligt dan ook mede de grondslag voor de viering (in 1980) van het 1500-jarig bestaan van het dorp. De eerste schriftelijke documenten over de bestuurlijke geschiedenis dateren van het begin van de 14e eeuw. De grenzen van de oude gemeente Oirschot lopen ongeveer gelijk met de grenzen van de 'gemeijnten', dit waren de ongecultiveerde gronden, die door de hertogen van Brabant in de eerste helft van de 14e eeuw successievelijk aan de inwoners van Oirschot (waartoe ook nog inwoners van Best behoorden) werden uitgegeven ('verkocht'). De bewoners verkregen hiermee het recht om deze gronden in gemeenschap te gebruiken. In 1819 werd Best afgescheiden van Oirschot en vormt sindsdien een afzonderlijke gemeente.

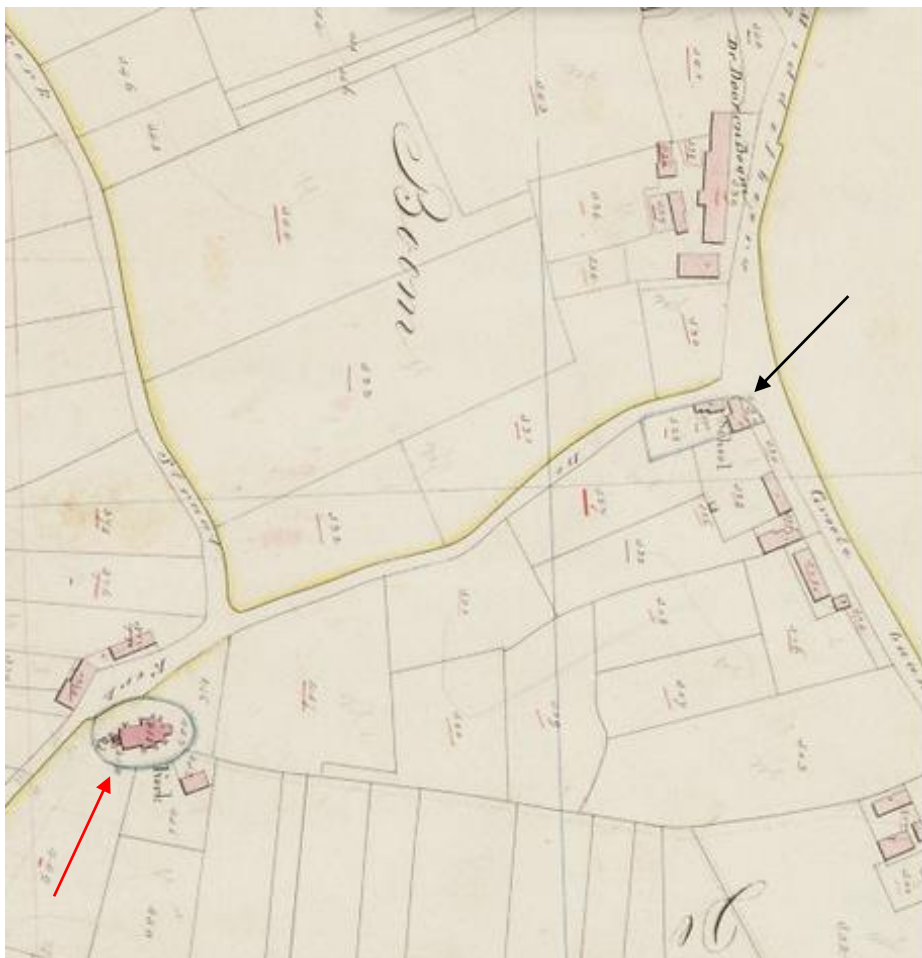
In 1334 kregen de inwoners van de toen ook al enige tijd bestaande kernen Oost- en Middelbeers van hertog Jan III de Beerse gemeijnt tegen betaling in gebruik. Dit was het gebied tussen Oerle, Oirschot, Oisterwijk en Hilvarenbeek. Afgezien van enkele grenscorrecties en de toevoeging van Westelbeers in 1803 zijn de grenzen zoals ze toen aangegeven werden steeds intact gebleven.

In 1997 zijn de oude gemeenten Oirschot en Oost-, West- en Middelbeers samengevoegd tot de nieuwe gemeente Oirschot.¹

De kern van Middelbeers op de topografische kaart van omstreeks 1840. De feitelijke kern bestaat uit lintbebouwing langs wat tegenwoordig de Doornboomstraat/Kuikseindseweg heet, een in de noord-zuid richting verlopende as die in een bocht verbreedt waardoor een soort van marktplein ontstond. In het noorden wordt deze structuur doorsneden door de huidige N395 (Hoogdijk). De van de Doornboomstraat naar het westen zich afsplitsende Willibrordstraat bestaat dan ook al lang en hier langs ligt de middeleeuwse Willibrorduskerk. Het dorp wordt aan de west- en oostzijde door de kronkelende riviertjes de Groote Beerze en de Kleine Beerze gescheiden van Ooster- en Westerbeers. Watwaswaar.nl

¹ Gegevens ontleend aan wikipedia/beschrijving Gemeente Oirschot

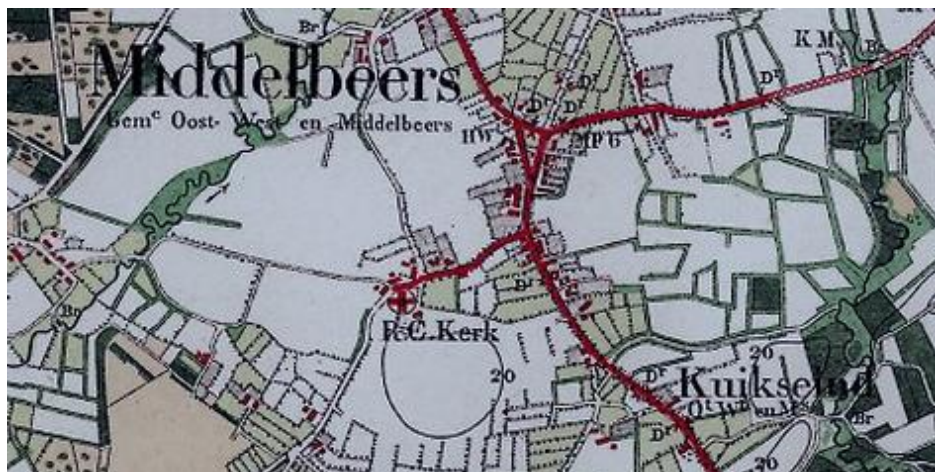

Uitsnede uit de eerste kadastrale kaart, sectie D Middelbeers, met daarop rechts boven de oude noord-zuid as (Doornboomstraat) en de afsplitsing (Willibrordstraat) met op de hoek van de Doornboomstraat/Kuikseindseweg en Willibrordstraat de voorloper van de huidige school met boerderij (zwarte pijl) en binnen een ovale omheining de middeleeuwse Willibrorduskerk (rode pijl). De boerderijen staan merendeels met de lange gevel aan de weg gebouwd. Boven is een groot herberg/stalling/brouwerij complex te zien met de naam De Doorn Boom. In 1914 is De Doornboom als café ingeschreven bij de Kamer van Koophandel en dit bedrijf bestaat nog altijd! Watwaswaar.nl

Direct rondom de kern van Middelbeers liggen in de 19de-eeuw (maar waarschijnlijk al sinds de middeleeuwen) meerdere gehuchten/buurtschappen, met kleine bebouwingsconcentraties zoals Kuikseind, Huigevoort en Voorteind. Ook de oude kerk ligt dan nog geïsoleerd met naast de kerk met kerkhof slechts twee boerderijen aan de overzijde van de straat. De pastorie ligt dan helemaal in het noorden, bij de Hoogdijk waar ook een driehoekige wegenstructuur aanwezig is. Een ook al oude weg is de westelijk gelegen Vestdijk, die vanuit het zuiden de Willibrordstraat met de Hoogdijk in het noorden verbindt. De belangrijke “polen” van het dorp, te weten de kerk, pastorie, de school en de herberg/brouwerij bevinden zich in de vroege 19de eeuw binnen dit nog maar spaarzaam bebouwde gebied. Tussen 1830 en 1930 vindt in dit kerngebied nauwelijks een serieuze uitbreiding plaats. Binnen de lintbebouwing vindt wel enige verdichting plaats.

Uitsnede van de kern van Middelbeers op de topografische kaart van 1901. Watwaswaar.nl

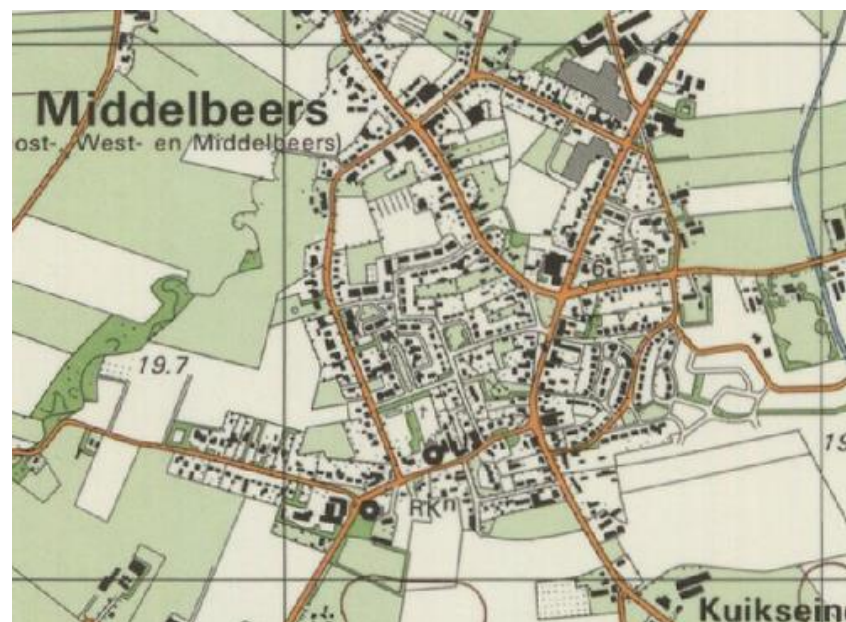
Uitsnede van de kern van Middelbeers op de topografische kaart van 1913. Watwaswaar.nl

Uitsnede van de kern van Middelbeers op de topografische kaart van 1963. Watwaswaar.nl

Uitsnede van de kern van Middelbeers op de topografische kaart van 1930. De gele pijl wijst naar de school. Watwaswaar.nl

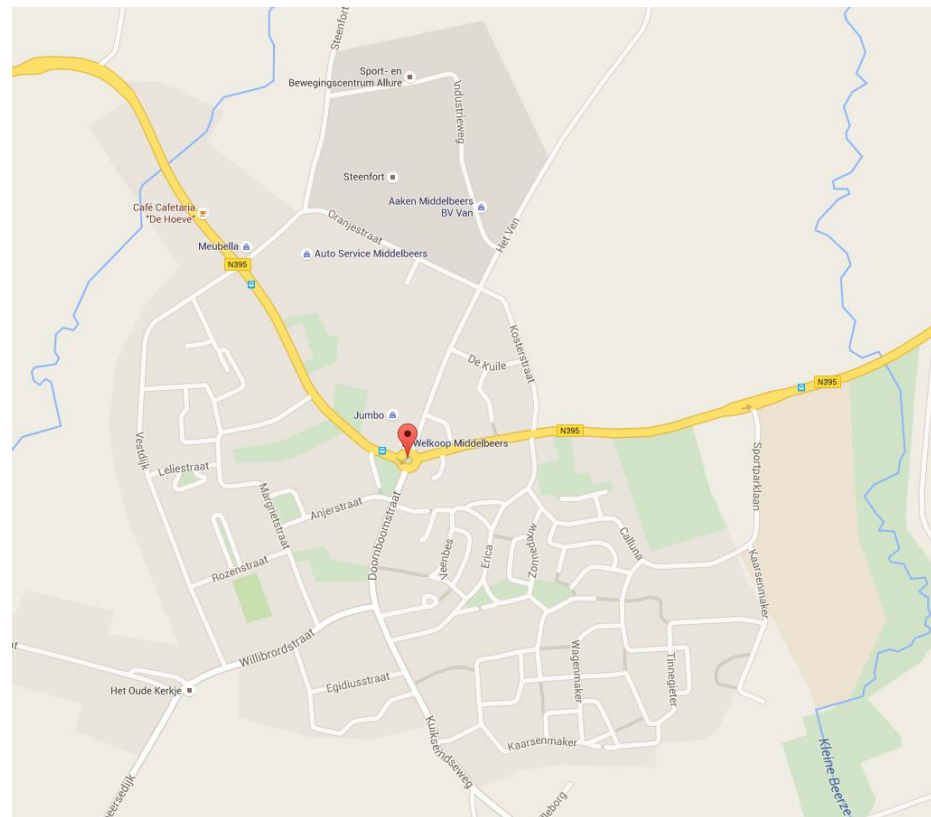

Uitsnede uit de topografische kaart van 1984. Watwaswaar.nl

Uitsnede uit de topografische kaart van 1991. Watwaswaar.nl

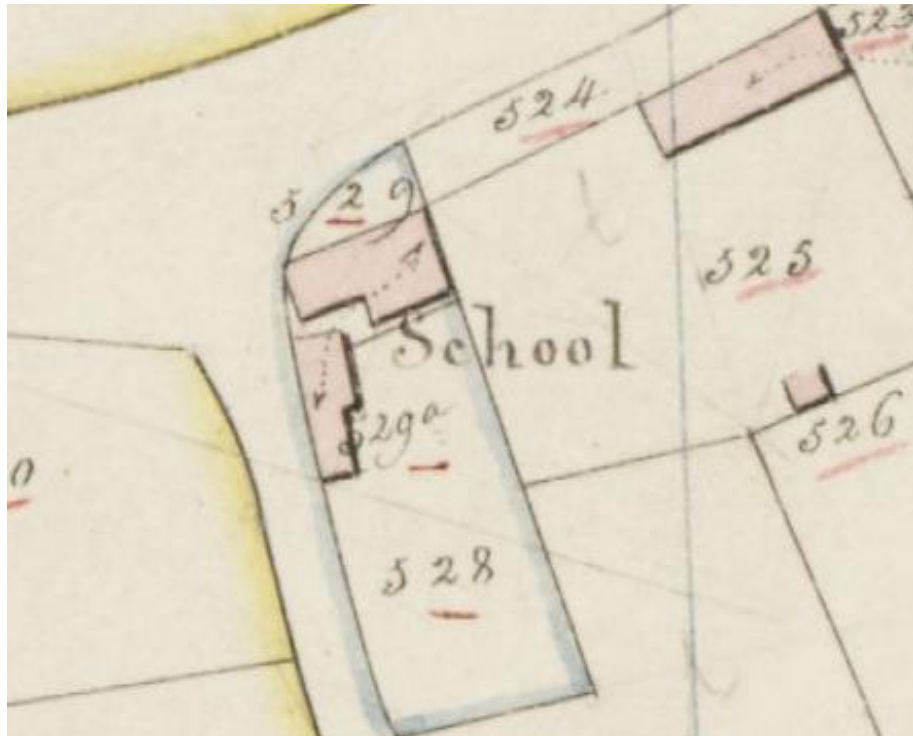
Pas in de jaren 70 en 80 kregen de uitbreidingen oostelijk en westelijk van de Doornboomstraat gestalte, gevolgd door de grote wijk in de zuidoosthoek boven Kuikseind in de jaren 90 en kort na 2000. De middeleeuwse kerk, sinds de jaren 20 van de 20ste eeuw niet meer als parochiekerk in gebruik ligt nog altijd aan de rand van het dorp in een landelijke zone. Het huidige karakter van de bebouwing in het dorp wordt overwegend bepaald door naoorlogse bebouwing, met daartussen verspreid een enkel ouder voorbeeld, waaronder het onderzochte pand Willibrordstraat 1.

De kern van Middelbeers op een recente kaart van Google Maps.

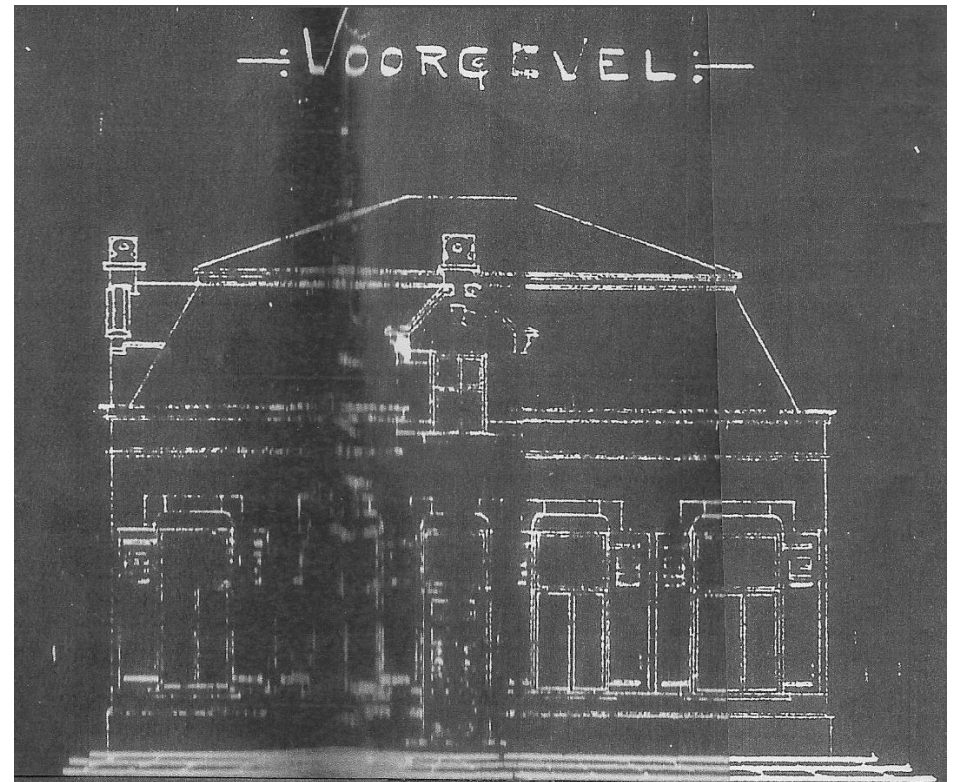
2.2 Ontwikkeling van het pand aan de hand van bronnen

Op de plaats waar thans de voormalige school staat is al in 1749 door de regenten van Oost- en West- en Middelbeers een schoolgebouw opgericht. De bijbehorende woning van de hoofdonderwijzer stond er naast aan de Willibrordstraat en was opgezet als een boerderij. Dit was te doen gebruikelijk omdat in de dorpen beroepen als herbergier, schoolmeester, notaris en burgemeester veelal werden gecombineerd met een boerenbedrijf, waarbij overigens de knechten vaak het feitelijke boerenbedrijf runden.

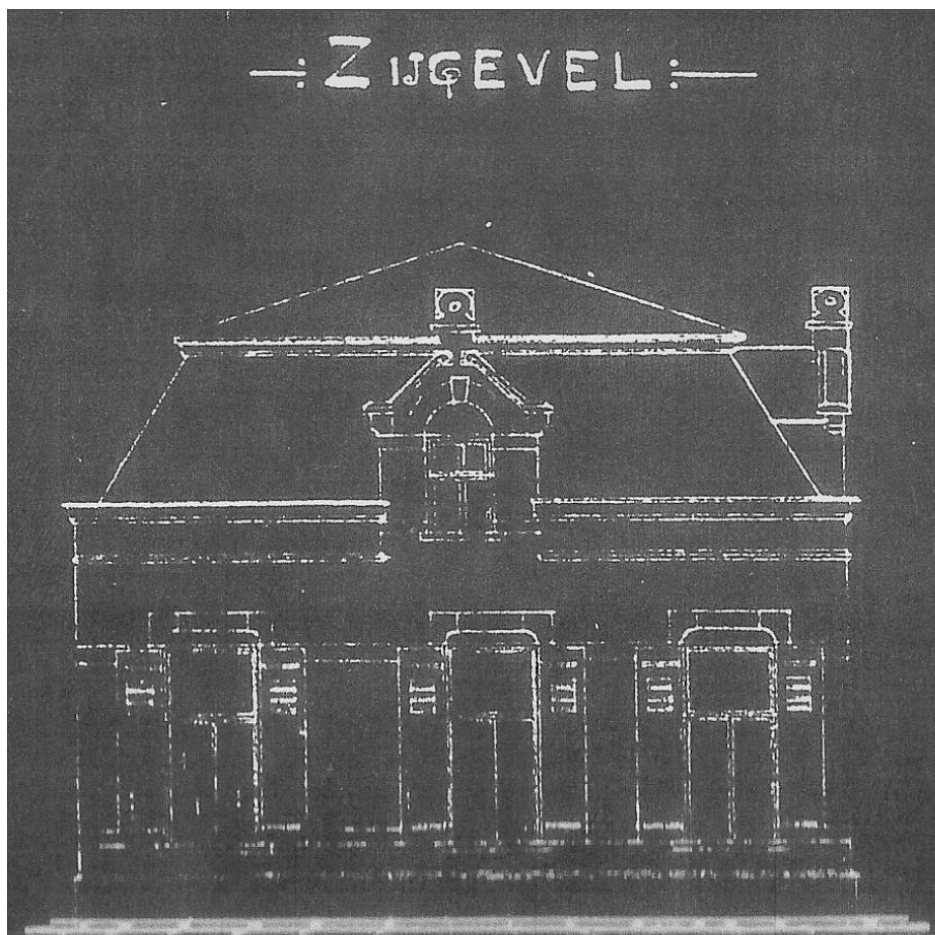

Uitsnede uit de kadastrale kaart 1820-32, sectie D. De percelen 528 (tuin) 529a huis en erf, 529b school en erf, eigenaar gemeente Oost- West- en Middelbeers. Watwaswaar.nl

In 1905 besluit de gemeenteraad tot uitbreiding van de school en de bouw van een nieuw schoolhuis (huis voor de hoofdonderwijzer of bovenmeester). De boerderij wordt gesloopt en het materiaal wordt deels hergebruikt voor de bouw van fraai huis zonder verdieping, maar met een bewoonbare zolder onder een mansardedak. Architect is de uit Eindhoven afkomstige S.A. van Gestel. In 1906 start aannemer Kolsters met de bouw voor een aanneemsom van Fl 15.017, -- . De hoofdonderwijzer Van Genuchten met zijn gezin gaat als huurder het huis bewonen.

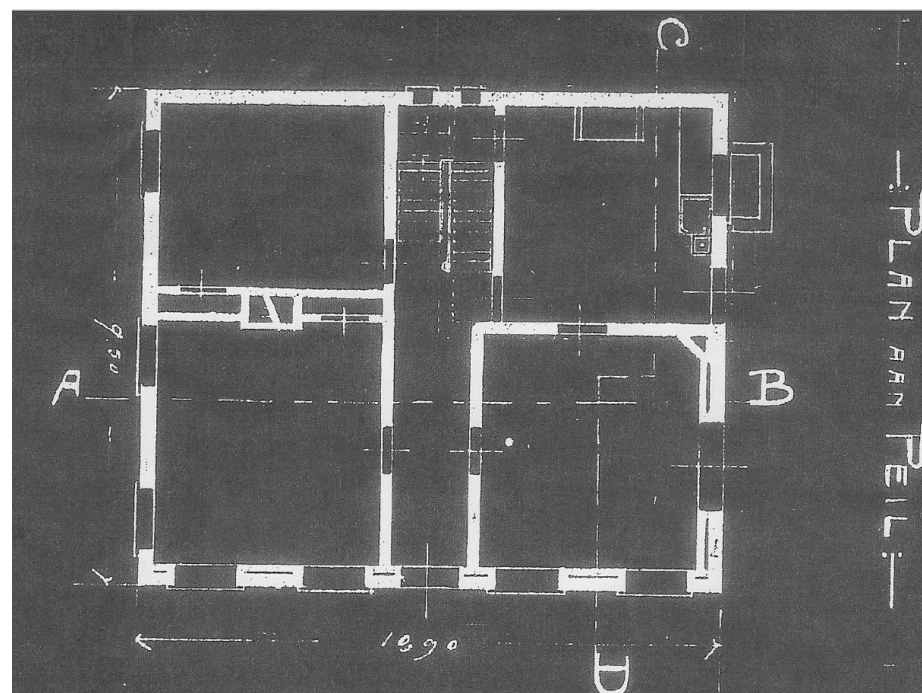
Blauwdruk uit 1905 van de voorgevel van de woning. Kopie Coll. Fam. Van Roosmalen.

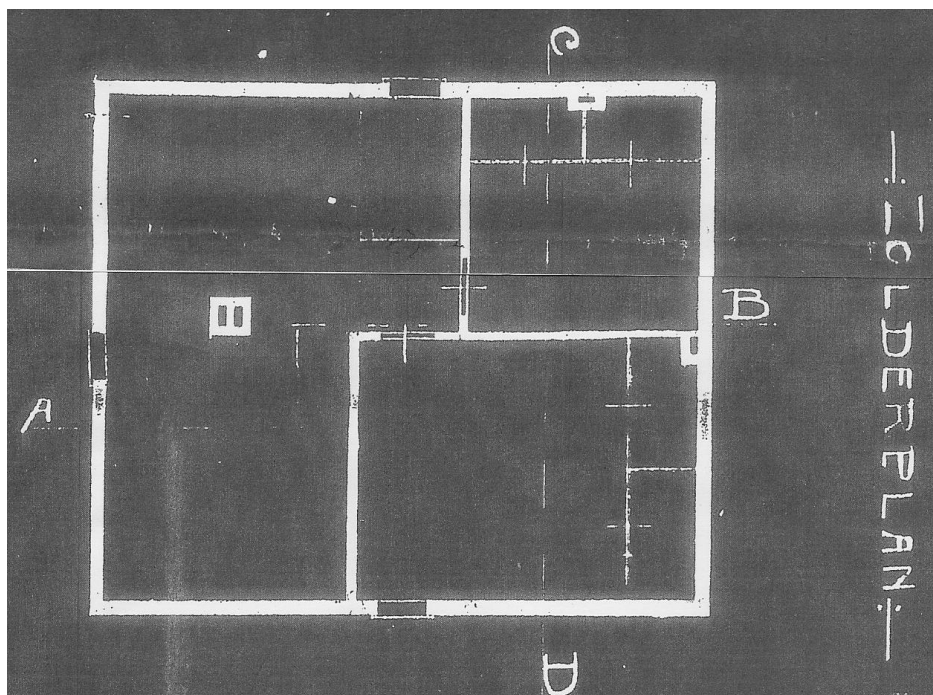
Blauwdruk uit 1905 van de linker zijgevel van de woning. Kopie Coll. Fam. Van Roosmalen.

Het huis krijgt in de plattegrond nog de klassieke opzet met een middengang, achterin uitkomend bij een zich ten opzichte van de gang iets verbredend trappenhuis met aan weerszijden van de gang twee kamers. Links betreft het aan de voorzijde de “goei kamer” met schouw en flankerende kastwand met daarachter de werkkamer, ook met schouw (rug-aan-rug stookplaats) en

kastwand. Rechts voor bevindt zich de eetkamer met hoekschouw en tuindeuren in de zijgevel. Daarachter bevindt zich de keuken met een kelder daaronder. Voor het dagelijkse gezinsleven was de keuken en eetkamer natuurlijk het belangrijkste leefgebied, de linker beuk was het werk- en ontvangstgebied, waar met name in de goei kamer de notabelen (burgemeester, gemeentemensen, pastoor en anderen) regelmatig samenkwamen met de hoofdonderwijzer. Vandaar dat aan de afwerking van de gang en goei kamer het meeste aandacht is besteed. Op de zolder was de linker helft volledig ongedeeld en rechts werden door houten wanden twee kamers afgescheiden.

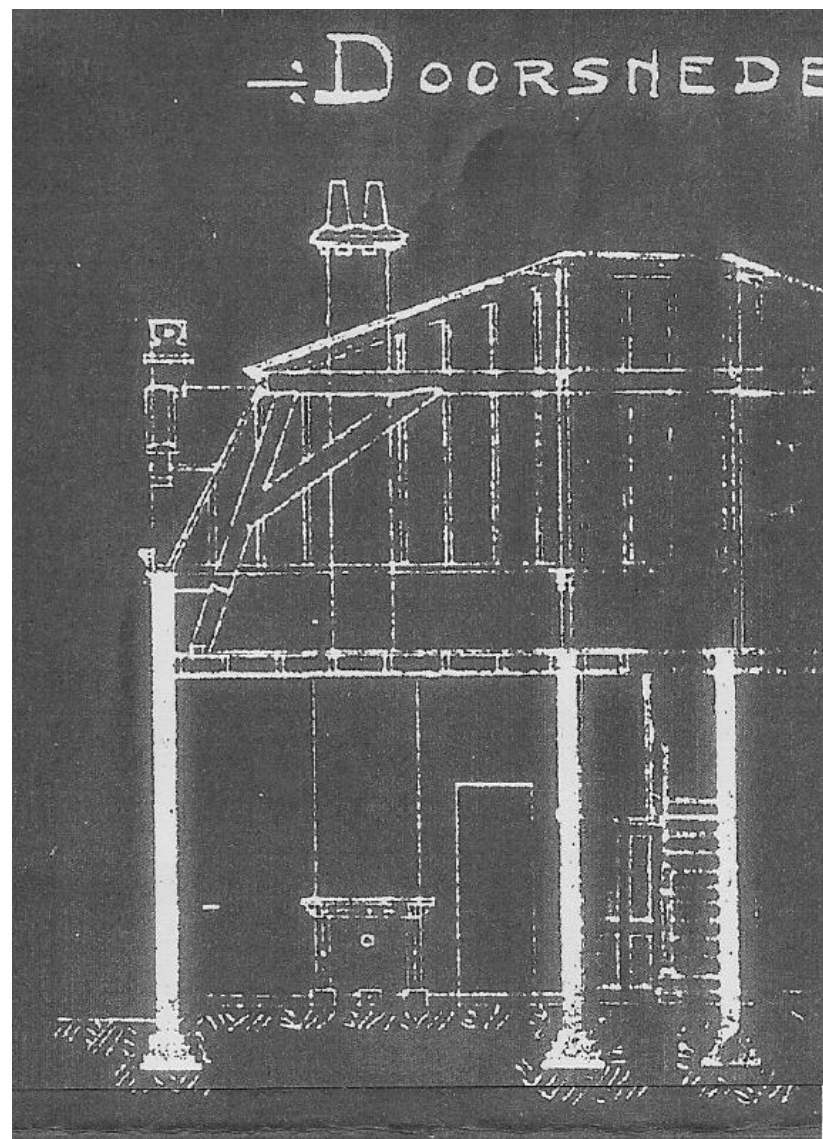

Blauwdruk uit 1905 van de plattegrond begane grond van de woning. De voorgevel is beneden. Let op de getekende spouwmuur bij de voorgevel en een deel van de rechter zijgevel! Kopie Coll. Fam. Van Roosmalen.

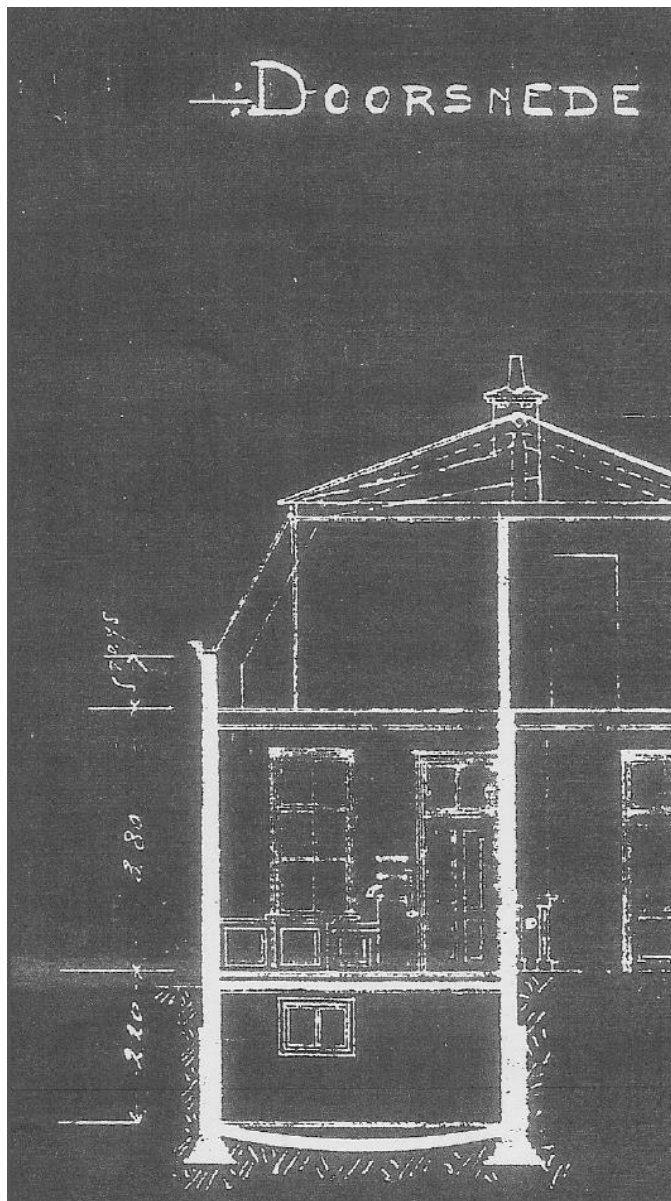

Blauwdruk uit 1905 van de zolderplattegrond van de woning. Kopie Coll. Fam. Van Roosmalen.

Het pand kreeg lijstgevels in sobere neorenaissancetrant, waarvan het bakstenen gevelwerk, dat werd verlevendigd met gepleisterde banden (speklagen), en de detaillering van de twee bakstenen Vlaamse gevels met topgeveltjes en natuurstenen ornamenten het karakter van het exterieur in hoge mate bepalen, samen met de markante “gebroken” kapvorm, ook wel Mansardekap genoemd. Opmerkelijk is de afsluiting van de vensters en deur, bestaande uit een steens rollaag tussen hardstenen aanzetstenen, die een gebogen onderhoek bezitten, waardoor boven de bovendorpel van het kozijn een gedrukt boogveld is ontstaan met een sgraffito-decoratie in Jugendstil-trant. Die decoratie was ook toegepast in het rondboogveld van de Vlaamse gevels.

Blauwdruk uit 1905 van de doorsnede over de linker voorkamer en gang van de woning. Kopie Coll. Fam. Van Roosmalen.

Blauwdruk uit 1905 van de keuken met onderkeldering van de woning. Kopie Coll. Fam. Van Roosmalen.

Uit bestudering van de oude foto's en blauwdrukken blijkt dat de vensters van het pand waren voorzien van T-schuiframen, zonder glas-in-lood in de bovenlichten, maar met luiken die in het bovendeel ventilatiespleten (schoepen) hadden. Op de oudste foto's lijkt het erop dat de ramen zelf in een lichte tint (wit?) geverfd waren en de kozijnen donker (groen?). De luiken waren donker van kleur. Het pleisterwerk van de plint, speklagen en fries was waarschijnlijk oorspronkelijk niet geschilderd, maar sloot in kleur aan bij het hardsteenwerk van de dorpels, aanzetstenen en deklijsten van de Vlaamse gevels. Behoudens de vensters in de beide Vlaamse gevels bezat het dak oorspronkelijk blijkens de oude foto en de blauwdrukken nog geen dakramen! Op de oude foto's is duidelijk het kleurverschil waar te nemen tussen de stenen van het gevelwerk en dat van de vensterbogen en rollagen. Dit kleurverschil werd in hoofdzaak bereikt door de voegen rond de gladde rode boogstenen rood te kleuren. Op de bakstenen tuit van de topgevels van de Vlaamse gevels was oorspronkelijk nog een dobbelsteenvormig ornament aanwezig in pleisterwerk of natuursteen. Kort voor de oorlog waren deze bekroningen al verdwenen.

Detail van een vensterafsluiting in de voorgevel. Let op het rode voegwerk tussen de stenen van de rollaag. De oorlogsschade is in mortel gerepareerd.

Uit het bewaard gebleven bestek blijkt dat men deels gebruik wilde maken van materialen die afkomstig waren van de sloop van de boerderij (oude schoolmeesterhuis). Het betreft dan baksteen die gebruikt is in de fundering en een deurkozijn en venster dat werd hergebruikt in de rechter zijgevel bij de keuken. Het houtwerk van vensters-, luiken en deuren buiten moest hoofdzakelijk in grenen uitgevoerd worden (weersgevoelige delen zoals dorpels en schoepen van de luiken in eiken) terwijl veel binnentimmerwerk in vuren werd gemaakt. Het oude bakhuis van de boerderij werd behouden als bakhuis en uitgebreid tot een schuur.

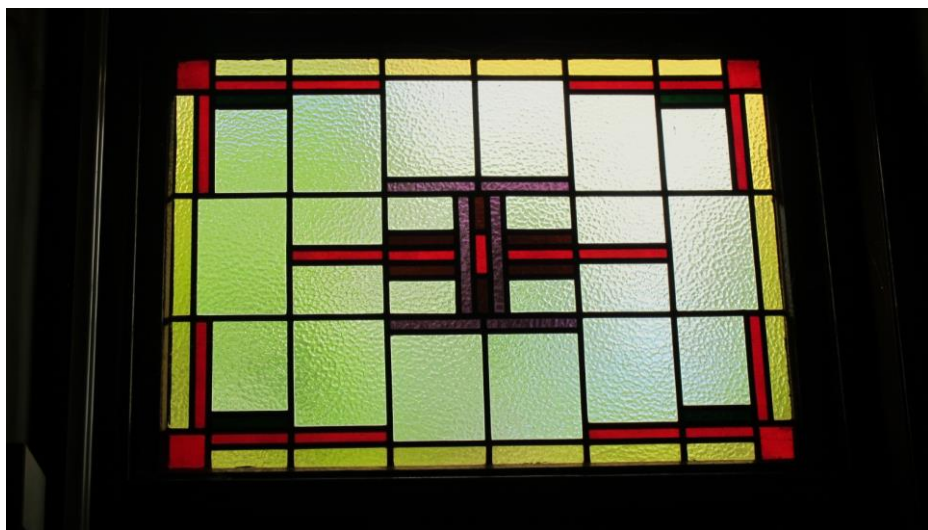
Foto uit mei 1908, waarbij mensen poseren voor het huis en de school. Links op de foto Maria van Genuchten-Euring (vrouw van de hoofdonderwijzer) met dochter Tiny op de arm en dochter Anny voor haar. Rechts daarvan staat met breiwerk Nel Hooijen en Wies Hooijen. Nol Timmers staat er met de fiets met daarnaast de zoon van onderwijzer Teepen. Dan volgen enkele inmiddels onbekende kinderen en geheel rechts op de achtergrond voor het bakhuis de hoofdonderwijzer meester van Genuchten.

Wanneer de school door de gemeente in 1922 aan de kerk wordt overgedragen wordt tegelijkertijd ook een nieuwe hoofdonderwijzer aangesteld. Het is de heer A.J. van Roosmalen. Van Roosmalen gaat ook de woning bewonen, aanvankelijk als huurder. In die periode blijkt er reeds wat aan het pand te zijn aangepast zoals een foto uit 1923 laat zien. In de kap zijn dan ijzeren zogenaamde driepans dakramen aanwezig en de kleurstelling van de vensters is veranderd. De ramen zijn dan donker (groen?) van kleur met witte stopverfranden, de kozijnen lijken okerkleurig (of grijs?) te zijn. De luiken zijn ook dan nog donker van kleur en het pleisterwerk is nog altijd ongeschilderd (grijze hardsteenkleur).

Het huis met voor de voorgevel het gezin Van Roosmalen (vader, moeder en zes kinderen). De vrouw is Van Roosmalens tweede vrouw I.W. van den Boomen, met wie hij na overlijden van zijn eerste vrouw (M.T. van Nunen) in 1917 trouwde. In Middelbeers werden tussen 1923 en 1933 nog eens negen kinderen geboren, waarvan er twee op jonge leeftijd overleden. Foto uit 1923. Let op de dakramen in de kap.

Van Roosmalen kocht de woning van de gemeente in 1925 voor de som van FL 5.000, -- waarmee het huis voor lange tijd (inmiddels 90 jaar!) in het bezit van de familie Van Roosmalen kwam. Zeer waarschijnlijk heeft Van Roosmalen, nadat hij het pand in bezit heeft gekregen, al snel het nodige aan het pand gedaan. Omdat in de eerste jaren van hun verblijf in Middelbeers het gezin snel flink is uitgebreid, is het niet verwonderlijk dat er het nodige moest gebeuren. Op de zolder zijn dan ook vier slaapkamers ontstaan door middels houten wanden in de ongedeelde linker beuk twee extra kamers te maken ter weerszijden van de door een fors rookkanaal gedomineerde bergruimte. Voor deze kamers waren uiteraard ook de dakramen noodzakelijk. Het vermoeden bestaat verder dat hij in de jaren 30 de bovenlichten van de vensters en deur heeft laten verfraaien met glas-in-lood ramen met gekleurd glas in geometrische patronen. Ook het sjabloonschilderwerk in Art Deco-trant in de gang kan uit die tijd dateren, alsmede de betegelde hoekschouw in de eetkamer. Of de houtimitatie op deuren en lambriseringen ook uit die tijd dateert is niet geheel duidelijk.

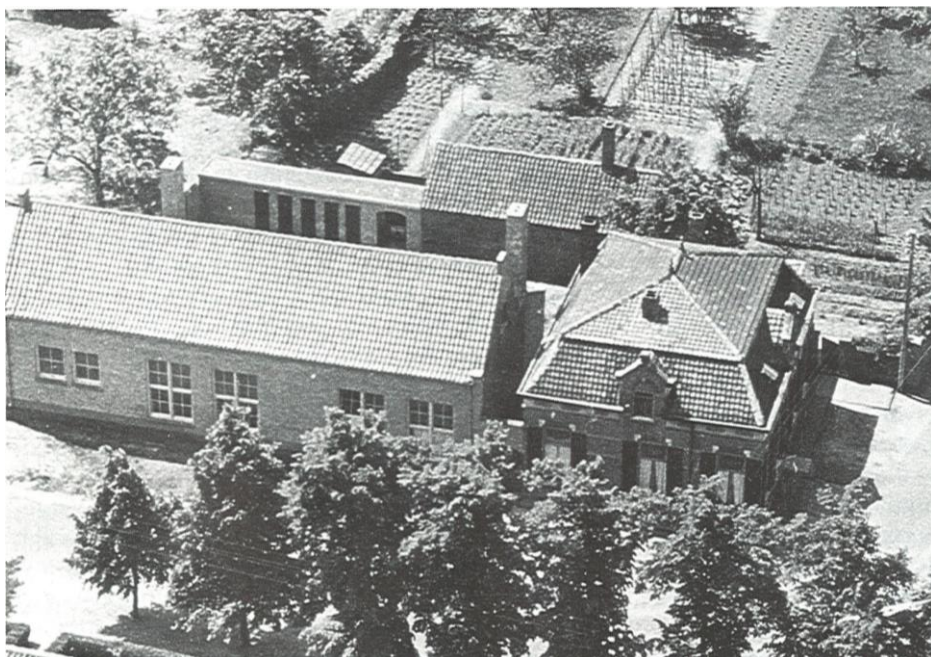
Bovenlicht met glas-in-lood van de voordeur.

Detail van de Art Deco sjabloonschilderingen in de gang.

De later achter een kast verstopte betegelde hoekschouw.

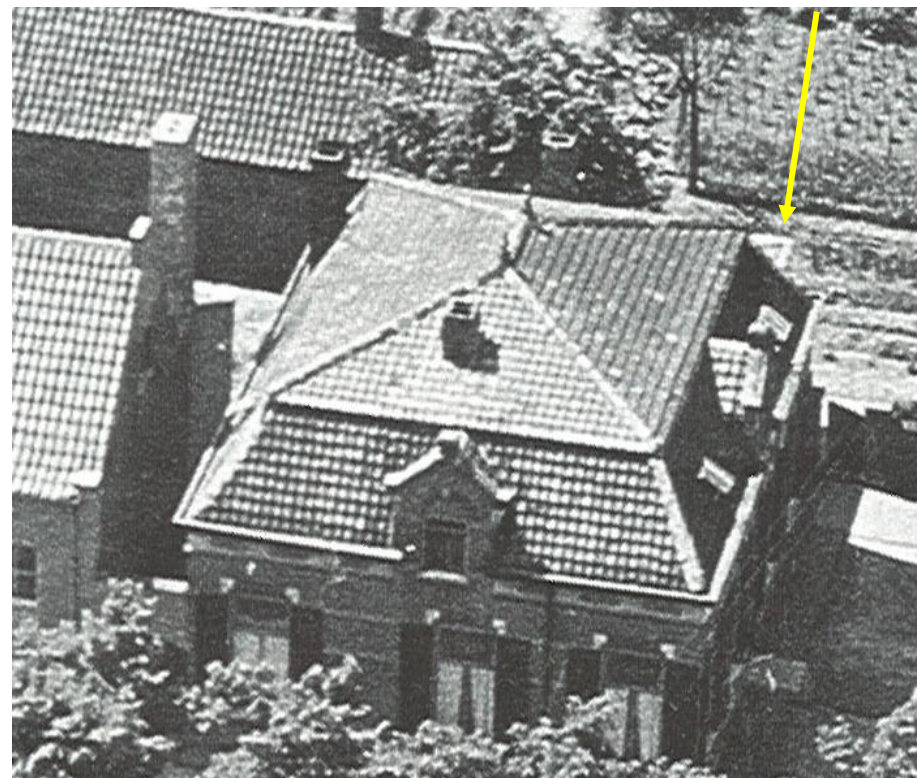

Luchtfoto van de school, woning en daarachter het bakhuis en schuurtjes in 1942.

De Tweede Wereldoorlog ging niet onberoerd voorbij, met name rond de bevrijding was Middelbeers het toneel van hevige gevechten, waarbij ook het schoolmeesterhuis en de school schade op liepen. De schade aan het huis is voor wie goed kijkt nog altijd deels afleesbaar, onder meer aan de herstelde gevelstenen (baksteen is met gekleurde mortel aangeheeld), maar ook aan de kapconstructie (versplinterd hout in het spant in het bergingsgedeelte links in de zolder). De familie was gevlucht, maar na terugkeer is de schade spoedig hersteld.

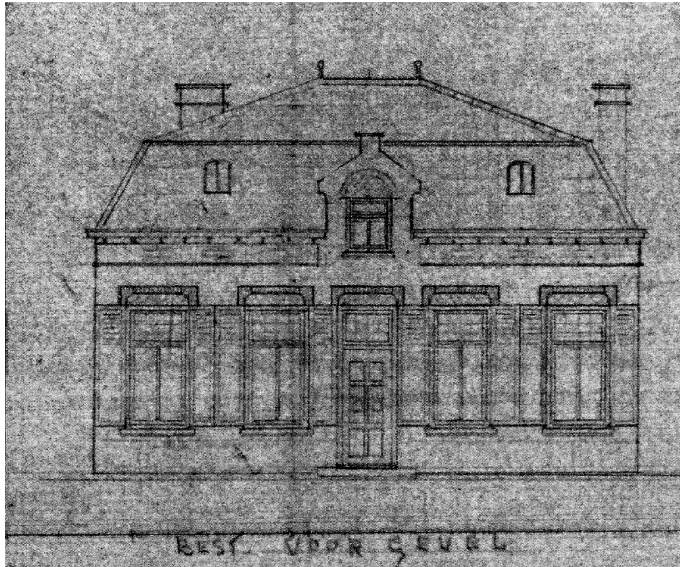
Er bestaat onduidelijkheid over de datering van de tuinkamer tegen de rechter zijgevel. De detaillering van de goot, een zichtbare detaillering in siermetselwerk van een door een jongere aanbouw (badkamer) afgedekt geraakte vensteropening en de sporen van oorlogsschade in de blinde voorgevel doen echter een ontstaan in

de jaren 30 vermoeden. Op de luchtfoto uit 1942 lijkt nog net een hoekje van deze aanbouw zichtbaar te zijn.

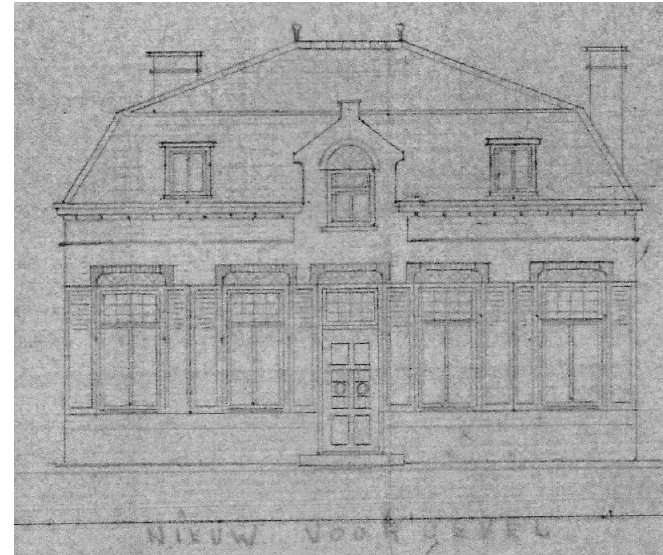
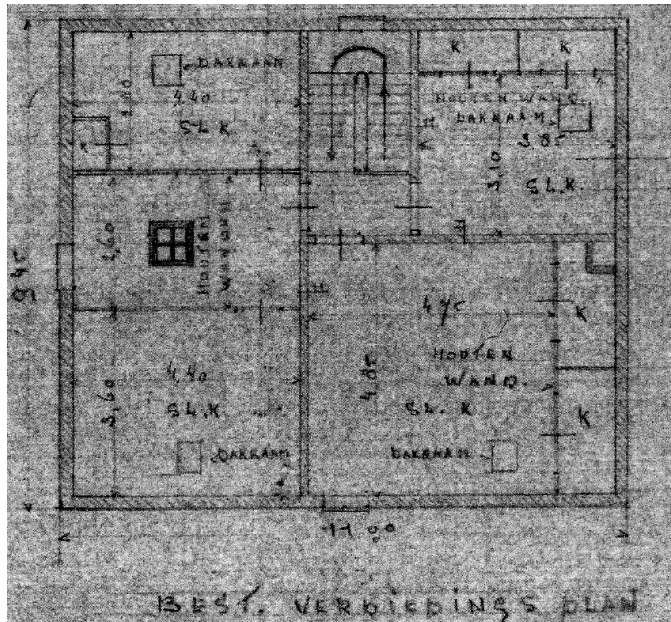

Uitvergroting van het huis op de luchtfoto uit 1942. De gele pijl wijst naar wat mogelijk de hoek is van het platte dak van de tuinkamer.

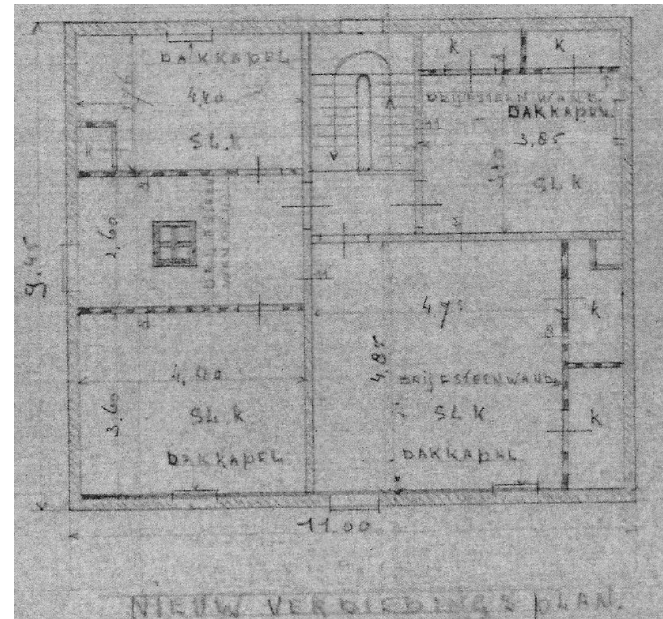
Pas in de jaren 50 (1955) duikt er in de archieven een tekening op van een overigens bescheiden verbouwing. Het betreft het plaatsen van enkele dakkapellen en het vervangen van de door Van Roosmalen gebouwde houten wanden van de toegevoegde slaapkamers door wanden van drijfsteen. Ook de toen gebouwde houten kastenwanden in de slaapkamers moesten in drijfsteen worden vervangen. Een architect van deze plannen is niet bekend. Het is ook mogelijk dat een aannemer het tekenwerk heeft gemaakt.

Tekening uit 1955 bestaande toestand gevel en zolder.

Tekening uit 1955 nieuwe toestand gevel en zolder.

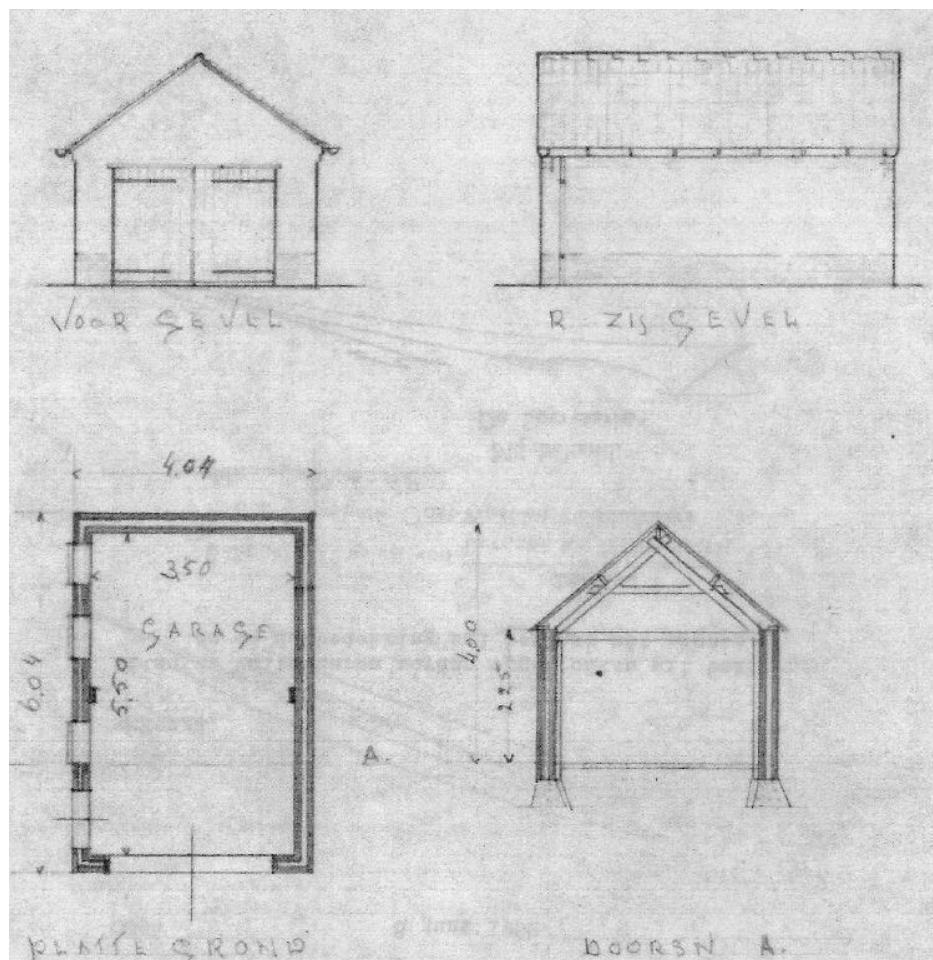
Foto's van de voor- en zijgevel uit 1962.

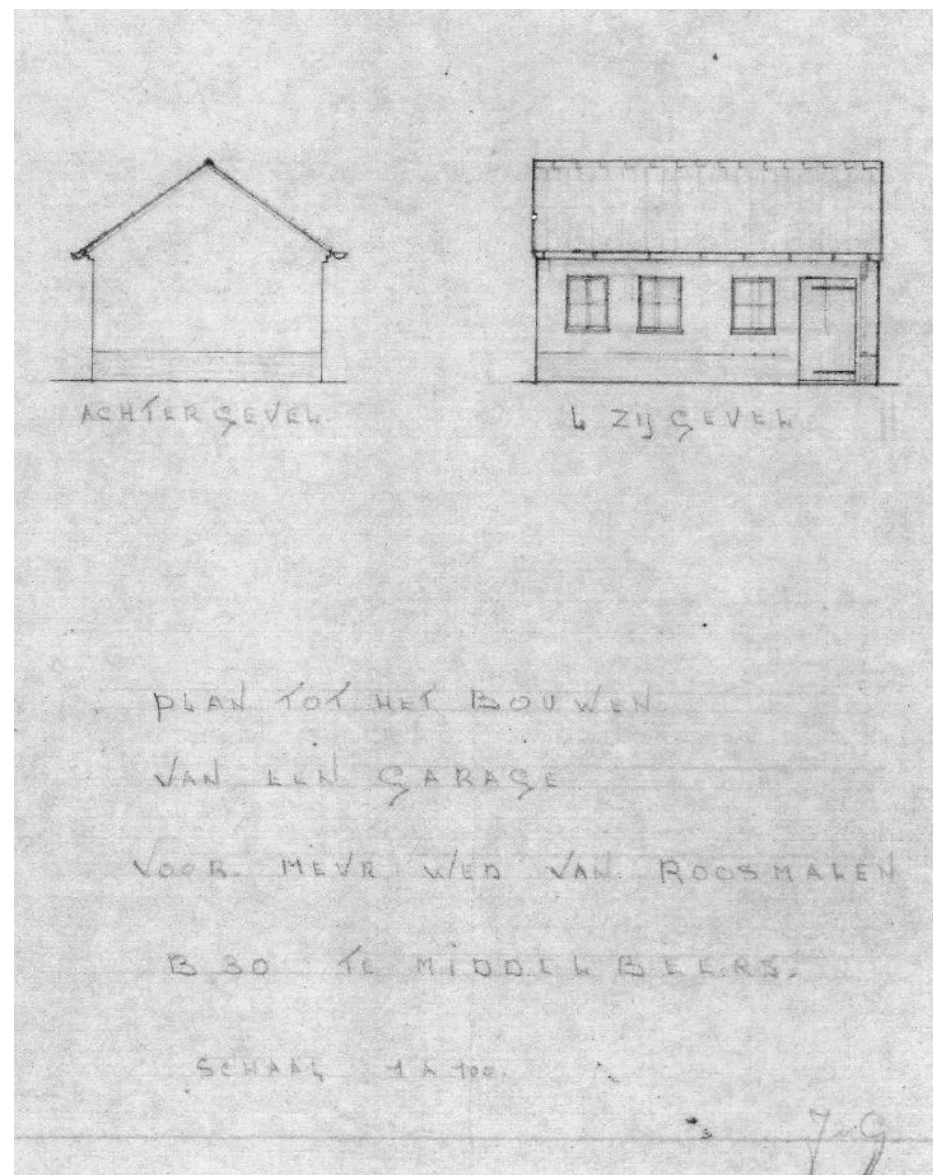
De verbouwingen van 1955 hebben vermoedelijk ook betrekking gehad op het interieur op de begane grond. De houten lambrisering in de eetkamer lijkt onder meer uit die periode te dateren. Hierbij werd het houtimitatieschilderwerk aangevuld. Een volgende controleerbare bouwphase vindt plaats in 1962. Men dient dan de aanvraag in voor de bouw van een garage rechts naast het pand. Via een gemetselde muur wordt de garage verbonden met de tuinkamer. Uit foto's uit dat jaar blijkt dat dan de hoge schoorsteen op het rechter dakvlak aanzienlijk is opgehoogd. Ook zijn de luiken verdwenen, is het pleisterwerk van de plint, speklagen en fries wit geschilderd en zijn de graffitodecoraties boven de vensters achter een gladde witte pleisterlaag verdwenen. De goot is donkergroen geverfd evenals de ramen en deur. Wel bezitten de ramen nog witte stopverfranden. Het vermoeden bestaat dat in diezelfde periode of mogelijk in de vroege jaren 70 aan de tuinkamer een badkamer is toegevoegd. In 1973 is de keuken ingrijpend gemoderniseerd.

De in 1962 met aangrenzende tuinmuren gebouwde garage.

Een voor de bouw van een garage door J. v. G. in 1962 gemaakte tekening voor de weduwe mevrouw Van Roosmalen.

Een voor de bouw van een garage door J. v. G. in 1962 gemaakte tekening voor de weduwe mevrouw Van Roosmalen.

2.3 De familie Van Roosmalen in Middelbeers

Onderzoek van de familiegeschiedenis door Herman Post wijst uit dat meester A.J. van Roosmalen is geboren in 1875. Hij huwde eerst met M.T. van Nunen en ze kregen samen vier kinderen. Na haar dood huwde hij in 1917 met I.W. van den Boomen, met wie hij nog twaalf kinderen kreeg, waarvan er twee al jong zijn gestorven. Negen kinderen zijn geboren in Middelbeers, in het onderzochte huis, tussen 1923 en 1933. Volgens goed Brabants gebruik gingen er uit het grote gezin maar liefst vier kinderen zoals het heette “aan de kerk werden gegeven” en dus het klooster ingingen of priester werden.

Opmerkelijke familiefoto van kort voor de oorlog van de familie Van Roosmalen.

Van Roosmalen sr. bleek een intelligente man met een zakelijk inzicht. Hij was dan ook mede-oprichter van de plaatselijke Boerenleenbank en was een aanspreekpunt voor allerlei zaken die bewoners van het dorp betroffen. Zijn dochters Hermine en Mies

zijn ook in het onderwijs beland, terwijl Mies tevens betrokken was bij de oprichting van de plaatselijke scouting, waarin zij ook lang actief is geweest.

Foto van één van de kinderen in een luxe kinderwagen in 1923.

Onderwijzeres Mies van Roosmalen.

De familie met dertien kinderen voor het huis poserend.

Vooroorlogse groepsfoto van een klas III uit Middelbeers.

Meester Van Roosmalen was in 1940 gepensioneerd en is kort na de oorlog in 1946 overleden. Van de veertien kinderen die het overleefden zijn er vier ingetreden in het klooster, zes zijn er getrouwd. Vier kinderen bleven vrijgezel en woonden met moeder Van Roosmalen in het huis tot haar overlijden in 1980. Dochter Betsie heeft haar hele leven gezorgd voor haar ernstig reumatische moeder, haar zwakzinnige broer Fer, de zwakbegaafde broer Frans en onderwijzeres Mies. In 2011 waren alleen Mies en Frans, respectievelijk 92 en 90 jaar oud nog in leven. Ze zijn in dat jaar verhuisd naar een zorgvilla, en inmiddels is Mies ook overleden. Het huis is te koop gezet en een gezichtsbepalende familie is uit Middelbeers verdwenen, het huis herinnert daar nog aan hun historie.

Terug naar Middelbeers

Het geboortehuis van mijn vader in het dorp Middelbeers stond al weer een paar jaar leeg nadat de laatste bewoner – mijn 93-jarige oom Frans, voor wie werd besloten wat hij wel en niet lustte tijdens het eten – naar een verzorgingstehuis was gebracht. De vrouw die het pand sindsdien voor hem beheerde nodigde me uit voor een reis terug in de tijd.

Terwijl het landschap om ons heen steeds kaler en uitgestrekter oogde en de wegen steeds provincialer werden, bladerde ik door een mapje met foto's die ze had meegenomen. Een familieportret uit 1935. Een vader en moeder met dertien kinderen, van wie de jongens bijna identiek gekleed gingen in korte broeken, te strakke jasjes en hoog opgetrokken kousen.

Ik zag mijn vader als jongen van tien, de haren in een scheiding, daaronder een ernstig gezicht. Naast hem zijn broertje Huub die op vierjarige leeftijd onverwachts overleed aan 'stuipjes', een ziekte waar behalve de dokter in Middelbeers nooit iemand van had gehoord.

Het dorp was minder goed bereikbaar dan tachtig jaar geleden. De busverbindingen met de buitenwereld in de weekenden waren geschrapt. Er waren nog wel een bakker, een slager en een kerk met begraafplaats waarop ik de halve foto terug vond. Opa (gestorven in 1946) en oma (gestorven in 1980) deelden een steen, even verderop lag een deel van de kinderen. Keurig op een rij in identieke graven. Zwart marmeren stenen met daarop porseleinen rode rozen, een speelse verwijzing naar de achternaam.

Het huis, een monumentaal pand dat vroeger dienst deed als dorpsschool, zag er van buiten nog hetzelfde uit. Mijn opa en oma kochten het in 1923 voor vijfduizend gulden. Halverwege de jaren zeventig was er met veel geweld een spuuglelijke keuken met schrootjesplafond ingezet, maar zowel de jongens- als de meisjesslaapkamers met bedsteden op zolder waren nog intact.

Ik dacht aan mijn vader, die ooit zei dat het gesnurk daar zo overheersend was dat hij 's middags op de raarste plekken slaap inhaalde. Vier van zijn

broers en zussen werden aan de kerk 'gegeven', een lot dat hij ontliiep omdat de pastoor die erover ging hem op een dag slapend in een kruiwagen trof in de schuur. 'Te lui voor de missie' vond deze geestelijke, waarna zijn oog op zijn broer Antoon viel, die ik een jaar of tien geleden voor het laatst zag in een tehuis voor paters in het Belgische Postel, waar hij een schaakstuk naar het hoofd van mijn vader gooide. De arts van dienst zei dat het de 'vertraagde tropenkolder' was.

Column Marcel van Roosmalen NRC 19 mei 2015

<http://www.nrc.nl/marcel/2015/05/19/terug-naar-middelbeers/>

3 BOUWHISTORISCHE DOCUMENTATIE

3.1 Willibrordstraat 1 Middelbeers: Beschrijving gemeente Oirschot

Eenlaagse onderwijzerswoning (c.a. 1905). Mansardedak. Gepleisterde banden. T.-ramen onder togen. Smeedijzeren deurroosters. Topgevels. Bovenlichten met glas-in-lood ramen. Een uitzonderlijk waardevol pand vanwege zijn gaafheid, goede verhoudingen en goed bewaarde details.

Oudere bakstenen schuur met pannendak op hetzelfde erf als het hoofdgebouw; dit gebouw was onderdeel van de voormalige lagere school op de plaats van het huidige pand ten behoeve van toiletten en kolenopslag. Van waarde als voldoende gaaf bewaard relict van de voormalige lage school en als zodanig van waarde in verband met de geschiedenis van de plek.

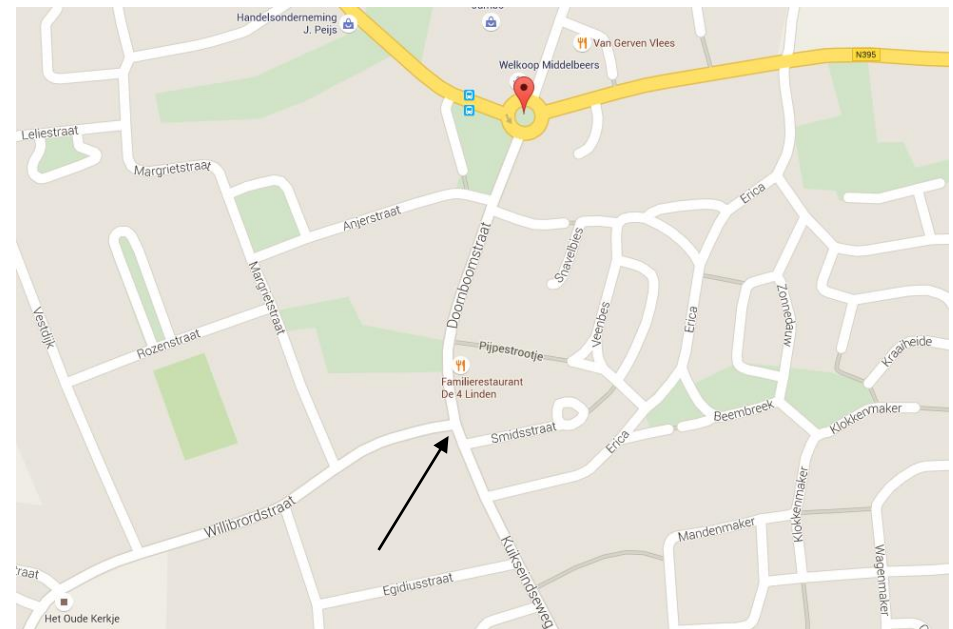
Uit de beschrijving blijkt dat zowel de woning als de iets oudere schuur annex bakhuis onder de gemeentelijke bescherming vallen.

3.2 Ligging, hoofdvorm en gevels

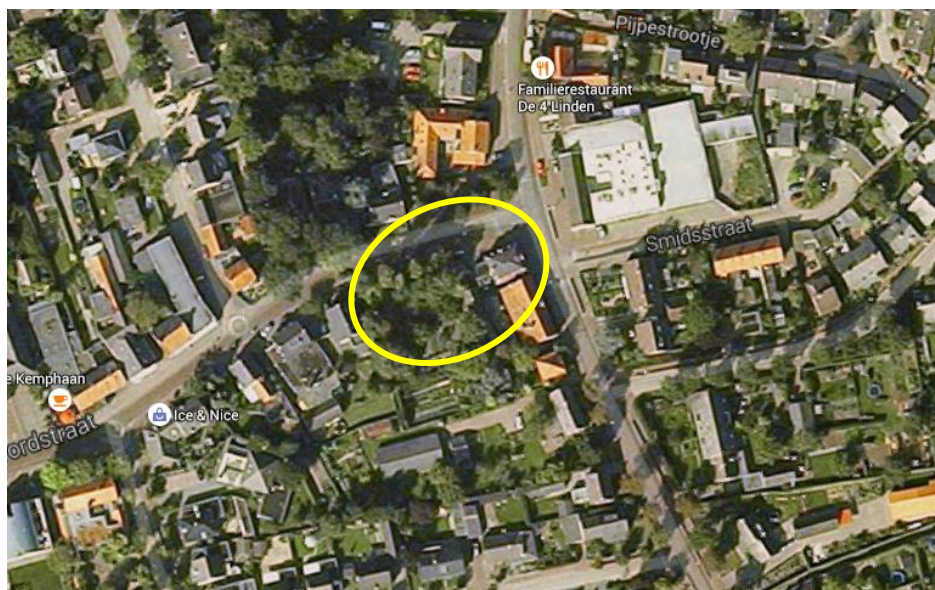
Het pand is gelegen op de zuidwestelijke hoek van de Kuikeindseweg en de Willibrordstraat in het centrum van Middelbeers. Vanwege het brede straatprofiel van zowel de noordelijk van het pand gelegen Doornboomstraat, als de Kuikeindseweg, en de brede trechtervormige aansluiting van de Willibrordstraat op deze hoofdas domineert het pand samen met de erachter gelegen voormalige school het beeld van de omgeving.

Rechts naast het pand bevindt zich naar voren geschoven de garage uit 1962, waarop een langs de Willibrordstraat verlopende tuinmuur aansluit. Rechts achter het huis ligt het voormalige bakhuis, thans een schuur. Het grote perceel is verder westelijk in gebruik als tuin.

Het oude huis is opgetrokken op een rechthoekige plattegrond en heeft een opbouw van één bouwlaag, afgesloten middels een met gesmoorde tuile du nord pannen gedekte mansardekap. Op de nokeinden bevinden zich keramische pions. De hoekkepers van de onderschilden zijn met lood gedekt. Op het rechter onderschild van de kap staat een na de oorlog nog aanmerkelijk verhoogde schoorsteen. Verder heeft de kap links en rechts in het voorschild, links achter op het achterschild en rechts op het rechter zijschild een eenvoudige naoorlogse dakkapel met plat dakje.

Plattegrond van de dorpskern van Middelbeers. De zwarte pijl wijst naar de locatie van het onderzochte pand. Google Maps.

Uitsnede uit de satelietfoto van Middelbeers, het pand met tuin en bijgebouwen ligt binnen de gele ovaal. Google earth.

Het huis en de voormalige school gezien vanuit de Doorboomstraat. Rechts ligt de entree van de Willibrordstraat, links de Kuikeindsestraat.

De linker zijgevel en voorgevel.

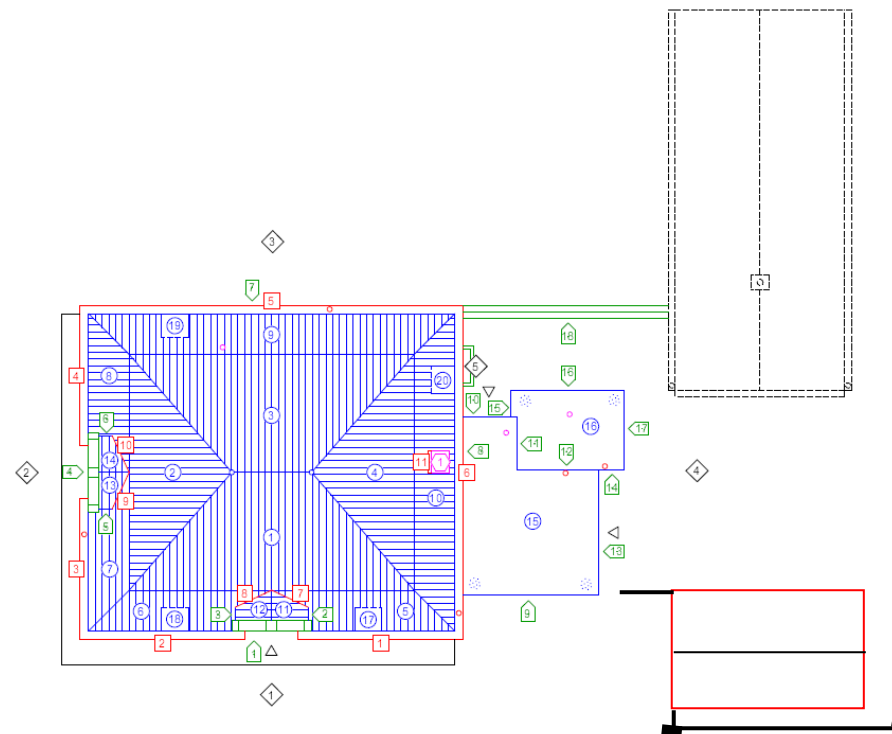

De zijgevel en een deel van de achtergevel. Let op de rode pannendekking op het achterschild!

De rechter zijgevel met de jongere aanbouwen uit de jaren 30 (links) en jaren 70 (rechts op de voorgrond).

Tegen een groot deel van de rechter zijgevel sluit een vermoedelijk nog net voor de oorlog gebouwde aanbouw aan op L-vormige grondvlak met plat dak en bakgoot op klossen. In de oksel van deze aanbouw sluit een tweede, weer jongere aanbouw (badkamer uit jaren 70) aan met plat dak, die iets lager is dan de vooroorlogse aanbouw. Een oude erfmuur met gepleisterde plint en ezelsrug, gebouwd in het verlengde van de achtergevel van het huis verbindt het huis met het bakhuis/schuur, die met de korte kopgevel naar het noorden is gericht, net als de voorgevel van het huis.

Dakplattegronden van het huis met aanbouwen met in groen de erfmuur en gestippeld het bakhuis/annex schuur. In rood omlijnd de garage uit 1962. Bron: Monumentenwacht Brabant, aanvulling FH MAB.

De gevels van het oude huis zijn opgetrokken in een machinale rood/bruine baksteen in Waalformaat, gemetseld in kruisverband. De gevels hebben een gepleisterde plint met onderin enkele muisroosters. Het opgaande gevelwerk is versierd met een drietal gepleisterde speklagen, respectievelijk ter hoogte van de onder-, wissel- en bovendorpel van de schuiframen. De vensters (en deur) van de voorgevel en de linker zijgevel sluiten af met hardstenen aanzetstenen met afgeronde onderhoeken met daartussen een steens hoge rollaag, met rood gekleurde voegen. Tussen de

bovendorpel van het kozijn en deze rollaag is een laag, glad gepleisterd “boogveld” aanwezig, voorheen voorzien van in het pleisterwerk uitgespaarde decoraties in Jugendstil lijnvoering. De vensters hebben gefrijnde hardstenen lekdorpels, kozijnen met luikspanning (luiken zijn verdwenen) en T-schuiframen met in de bovenlichten glas-in-lood ramen met gekleurd glas in geometrische patronen (jaren 30). De voordeur betreft een paneeldeur met twee raampjes met daarvoor gesmede ijzeren roosters in sobere Jugendstilvormen. Het kalf is geprofileerd en het bovenlicht bevat glas-in-lood zoals aanwezig bij de vensters. De gevels sluiten af met een gepleisterde geprofileerde architraaflijst, glad gepleisterd fries en een sobere houten bakgoot met overstek als kroonlijst.

Zicht op de vijfassige, symmetrisch ingedeelde voorgevel.

Zicht op de op het middenvenster na symmetrisch opgezette linker zijgevel.

Omdat de voorgevel en linker zijgevel aan de straatzijde kwamen te staan zijn deze gevels rijk uitgevoerd met als extra accent midden op de gevel een als een Vlaamse gevel uitgevoerd stenen dakhuisje met een door een rondboog afgesloten venster. Het venster kreeg een gepleisterde boogtrommel (oorspronkelijk met ingegraveerde Jugendstildecoraties). Twee speklagen flankeren de vensters en de dakhuisen hebben een tuitgevelvormige topgevel met hardstenen schouderstukken en een later gepleisterde hardstenen ezelsrugvormige deklijst en een bakstenen bekroning. De vensters hadden oorspronkelijk een stolpraam met bovenlicht met glas-in-lood. Het stolpraam is vervangen door een aluminiumraam met dubbel glas.

Zicht langs de achtergevel, op de achtergrond het bakhuis.

De achtergevel is veel soberder uitgevoerd en heeft geen speklagen. In het midden bevinden zich onderin twee smalle rechthoekige vensters onder strekken met hardstenen dorpels. Het rechter venster (van het toilet) heeft twee diefijzers in het kozijn en een vast raam met klapbaar bovenlicht. Het linker venster verlicht de doorgang naar de kelder en heeft een zelfde raam met daarvoor een jonger enkelruits raam. Midden boven bevindt zich een venster

dat deels in het gepleisterde fries is doorgestoken. Hierin is een houten raam met glas-in-lood raam ter verlichting van het trappenhuis geplaatst. In deze gevel enkele staafankers.

Van de rechter zijgevel is thans alleen een smalle strook links van de aanbouw en het rechter deel ter hoogte van de keuken zichtbaar. Ook deze gevel heeft geen speklagen. In het rechter deel bevindt zich in de plint een kelderkoekoek. Het venster van de keuken is gevat onder een segmentboog en later aan de onderzijde ingekort (bij plaatsing nieuw keukenblok). Het oude gepende kozijn (hergebruikt vanuit de boerderij) is nog wel aanwezig, het raam is vernieuwd.

Vensters van het portaal naar de kelder en het toilet in de achtergevel.

Rechter deel rechter zijgevel. De gele pijl wijst naar het oorspronkelijke dorpelniveau van het keukenvenster. Links de badkamer uit de jaren 70.

Detail van een bovenlicht van een voorgevelvenster.

Onderzijde met hardstenen lekdoorpel van een voorgevelvenster.

De voordeur in geopende toestand. De oude tegelvloer van de gang is zichtbaar.

Detail van de frijnslagafwerking van een vensterdorpel.

De Vlaamse gevel van de linker zijgevel.

Detail uitkragend schouderstuk van de Vlaamse gevel van de linker zijgevel.

De L-vormige uitbouw (tuinkamer) met achteringang dateert vermoedelijk nog van de jaren 30. Het gevelwerk is uitgevoerd in rood/bruine machinale baksteen in halfsteens verband. De noordgevel is geheel blind. In de westgevel is later (jaren 70?) een schuifpui ingebracht onder een rollaag. In het boven het plat dak van de badkamer uitstekende deel van de zuidgevel is nog een rollaag met uitspringende bakstenen (siermetselwerk) zichtbaar, behorende tot de afsluiting van een venster. In de zuidgevel van het portaalgedeelte van deze tuinkamer is een achterdeur met daarboven een separaat bovenlicht met raam met glas-in-lood aanwezig. De gevels van de lagere badkamer zijn blind, met uitzondering van een klein rechthoekig venster in de zuidgevel en gemetseld in een roze/rode baksteen in halfsteens verband.

Zicht op de westgevels van het huis en de jongere aanbouwen.

De achterdeur in de uitbouw uit de jaren 30.

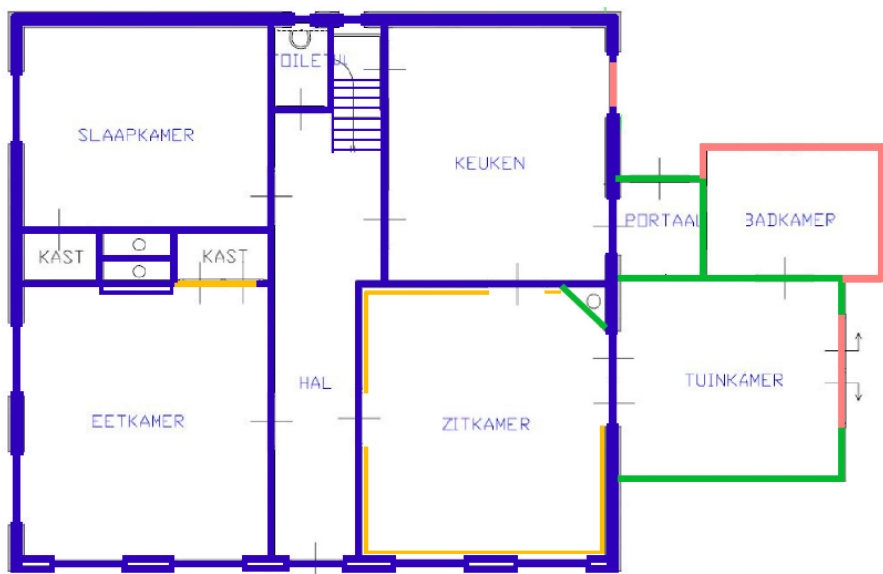
Het bovenlicht met glas-in-lood raam in de uitbouw uit de jaren 30.

3.3 Plattegronden

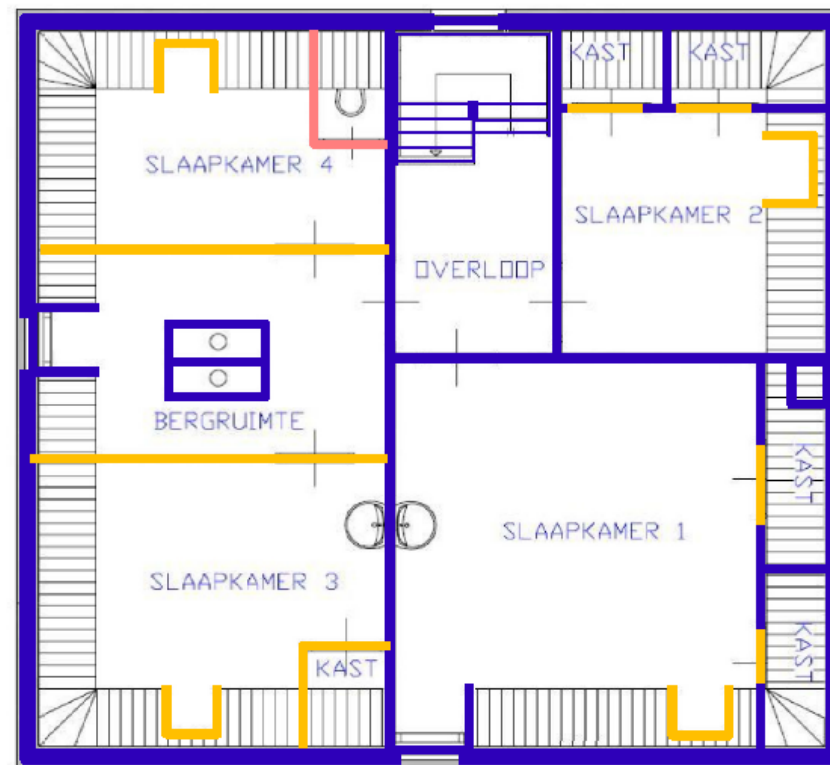
De plattegrond van de begane grond van het oude huis bestaat uit een centrale gang die richting achtergevel aan de westzijde ter hoogte van de keuken zich verbreed en achterin de trap naar de verdieping bevat met links daarnaast een kleine toiletruimte. Links van de gang bevindt zich aan de voorzijde een kamer met stookplaats en kast aan de zuidzijde en daarachter een tweede kamer ook weer met een inmiddels afgedekte stookplaats en flankerende kast aan de noordzijde. Rechts van de gang bevindt zich voor weer een grote kamer met in de zuidwest hoek een thans afgeplate hoekschouw. Deze kamer staat in verbinding met de er achter gelegen keuken, maar ook via tuindeuren met de verder uit één ruimte bestaande tuinkamer. Vanuit deze tuinkamer kan men de

badkamer bereiken. Tussen de badkamer en de keuken in het oude huis bevindt zich nog een portaal met achteringang.

Via een trap met tussenbordes tegen de zuidgevel kan men de zolderverdieping van het huis bereiken. De trap komt uit op een overloop, van waaruit drie deuren leiden naar vertrekken. Rechtsvoor bevindt zich een grote slaapkamer en rechtsachter een kleine slaapkamer, ook toegankelijk vanuit de overloop. Een deur in de oostwand van de overloop geeft toegang tot een berging. Vanuit deze berging kan men rechts en links via een deur in een derde en vierde slaapkamer komen. De slaapkamer links voor is wel aanmerkelijk groter dan de kamer linksachter.

Plattegrond begane grond (bewerking van een niet op alle punten accurate tekening van BOX makelaardij). De blauw gekleurde onderdelen dateren uit 1906, de groene elementen uit de jaren 30, de gele delen uit de jaren 50 en roze delen uit jaren 70.

Plattegrond zolderverdieping (bewerking van een niet op alle punten accurate tekening van BOX makelaardij). De blauw gekleurde onderdelen dateren uit 1906, de gele delen uit de jaren 50 en roze delen uit jaren 70.

3.4 Beschrijving interieur

De kelder

De kelder betreft een rechthoekige ruimte die is gesitueerd onder de keuken. Vanuit de keuken bereikt men een portaaltje onder het trapbordes aan de zuidzijde. Van hieruit leidt een houten rechte steektrap naar de kelder. De kelder zelf heeft een cementvloer, gepleisterde wanden en van een witsellaag voorziene troggewelven op mee gewitte stalen H-balken. In de westwand is een kelderlicht aanwezig met koekoek. Tegen de oostwand bevindt zich rechts van de trap een gemetseld wijnrek.

De kelder gezien naar het zuidwesten.

De trap naar de kelder.

De kelder naar het oosten gezien.

Begane grond

De gang heeft nog een overwegend gave historische afwerking. Onder het tapijt bevindt zich nog de oude tegelvloer met grijs/zwarte achthoekige tegels, met bij de afgeschuinde hoeken kleine witte ruitvormige tegels. Langs de randen is een strook witte tegels aanwezig en zwarte randtegels. De plint is gepleisterd en zwart geverfd. Daarboven bevindt zich een gepleisterde lambrisering die voorzien is van een geverfde afwerking in houtimitatie. Daarboven bevindt zich een lichtgroen (pasteltint) muurvlak waarop direct boven de lambrisering in zwarte en rode verf een fries met sjabloonschilderingen in Art Deco-vormen is aangebracht. Een tweede fries met sjabloonschilderingen in zwart en rood in kepervormen en sterpunten sluit de bovenzône af.

Daarboven is wit pleisterwerk aanwezig. In de gang is een stucplafond met een randlijst met cannelures en diamantkoppen op de hoeken en een centraal ringvormig rozet aanwezig. In het rozet zijn weer sjabloonschilderingen in rood en zwart aangebracht. In de gangwanden zijn een viertal paneeldeuren, gevat in geprofileerde kozijnen opgenomen. Ze leiden naar de drie kamers en het toilet en hebben een houtimitatiebeschildering. De deur naar de keuken is een gemoderniseerde stompe deur. In het achterin verbrede deel voor de trap heeft het stucplafond een extra rechthoekige randlijst. De eveneens nog oorspronkelijke houten trap heeft een fraai gedraaide en van groeven en een bolbekroning voorziene trappaal, een houten geprofileerde leuning met houten gedraaide balusters. De wandafwerking met lambrisering, sjabloonschilderingen geschilderd pleisterwerk in gladde verf is ook langs de trappenhuiswanden doorgezet.

De oorspronkelijke tegelvloer is nog onder het tapijt aanwezig.

Zicht door de gang richting achtergevel met trappenhuis en toiletdeur naast de trap.

Detail van de Art Deco sjabloonschilderingen boven de houtimitatie geschilderde lambrisering.

Het sjabloonfries in Art Deco-vormen en deel van het plafond in de gang.

De originele stucrozet met jongere sjabloonschilderingen van het plafond van de gang.

Detail van een deurkozijn met neut en hardstenen dorpel in de gang.

Zicht door de gang richting voordeur.

De trap naar de zolderverdieping.

Het toilet naast de trap. Sanitair en afwerking wanden en vloer is niet oorspronkelijk.

Detail van het plafond in de gang voor het trappenhuis.

De grote kamer links voor bezit nog een oorspronkelijk stucplafond met een sober middenrozet, geprofileerde randlijsten en sobere kwartcirkelvormige hoekornamenten. Tegen de zuidwand staat een schoorsteenmantel van Belgisch zwart marmer met sobere geometrische Art Nouveau decoraties gegraveerd in de omlijsting. De stooknis is bezet met zwarte tegels. Rechts van de schoorsteenmantel is een oorspronkelijke kast aanwezig, waarvan de kastdeuren in de jaren '50 in eiken zijn vernieuwd. De vensters bezitten nog hun oorspronkelijke betimmeringen, maar over de oorspronkelijke vensterbanken zijn in de jaren '50 nieuwe planken aangebracht. De afwerking van de vloer (tapijt) en wanden (behang) is niet historisch.

De oorspronkelijke schoorsteenmantel

De zuidwand van de voorkamer met stookplaats en wandkast. De deuren zijn in de jaren 50 gemoderniseerd.

De vensters met jongere vensterbanken op de noordoostelijke hoek van de voorkamer.

De eiken kastdeuren uit de jaren 50.

De oorspronkelijke vensterbanken zitten nog onder de jongere eiken vensterbanken.

De kamer linksachter bezit nog weinig oorspronkelijke elementen. Mogelijk is het vlakke stucplafond met vlakke perklijsten nog oorspronkelijk. De gepaneelde kastdeur rechts in de noordwand is oorspronkelijk, de stookplaats is hier verdwenen. Vloer en wandafwerkingen zijn modern.

De nog oorspronkelijke kastdeur in de achterkamer.

In de achterkamer is een sober stucplafond aanwezig.

De rechter voorkamer heeft in de westwand nog dubbele tuindeuren, met paneel en glas-in-lood raam en een bovenlicht met glas-in-lood met gekleurd glas in geometrische patronen. Deuren en kozijn bezitten een houtimitatie-afwerking, net als de paneeldeuren naar de gang en keuken. De houten lambrisering dateert uit de jaren 50 en is met deurtjes doorgezet langs de hoekschouw, die op zich zelf een betegelde afwerking uit de jaren 30 bezit. Het stucplafond met ornamenten is niet oorspronkelijk maar van recente datum.

De tuindeuren in de westwand van de kamer met de jaren 50 lambrisering.

Het recente historiserende stucplafond in de rechter voorkamer.

Zicht op de deur een lambrisering aan het zicht onttrokken hoekschouw in de voorkamer. Links de deur naar de keuken.

Zowel **de keuken** in de oudbouw, als de interieurs van de jongere **tuinkamer** en **badkamer** in de aanbouwen bezitten geen noemenswaardige historische elementen. De interieurs zijn hier vanaf de jaren 70 volledig gemoderniseerd en de deuren in de keuken zijn vervangen door stompe deuren.

Het in de jaren 70 volledig vernieuwde keukeninterieur.

Interieur van het portaal in de aanbouw naast de keuken.

Interieur van de tuinkamer gezien naar het zuidwesten, met een jonge schuifpui.

Zicht vanuit de tuinkamer op de tuindeuren van de voorkamer.

Interieur van de badkamer.

Zolderverdieping

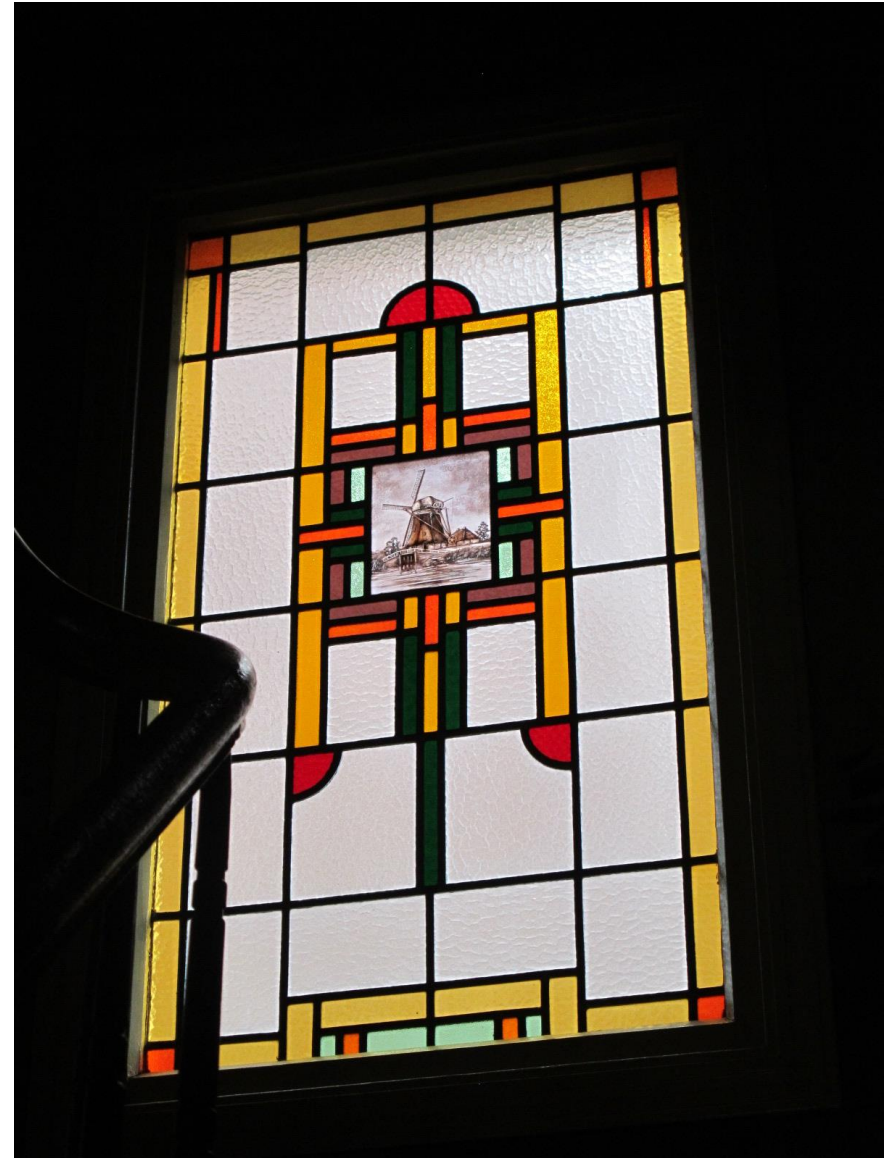
Het trappenhuis komt op de zolder uit bij een overloop met nog een overwegend gave historische afwerking. De plint is gepleisterd en zwart geverfd. Daarboven bevindt zich een gepleisterde lambrisering die voorzien is van een geverfde afwerking in houtimitatie. Daarboven bevindt zich een lichtgroen (pasteltint) muurvlak waarop direct boven de lambrisering in zwarte en rode verf een fries met sjabloonschilderingen in Art Deco-vormen is aangebracht.

De trap met zijn nog oorspronkelijke houten balustrade is tot hier doorgezet. De balusters zijn rood geverfd, de overige onderdelen zijn uitgevoerd in houtimitatie, net als de drie paneeldeuren in de wanden van de overloop. Het trappenhuis wordt verlicht door een venster in de zuidgevel met een glas-in-lood raam met gekleurd glas in geometrische patronen en centraal een gebrandschilderde voorstelling van een molen.

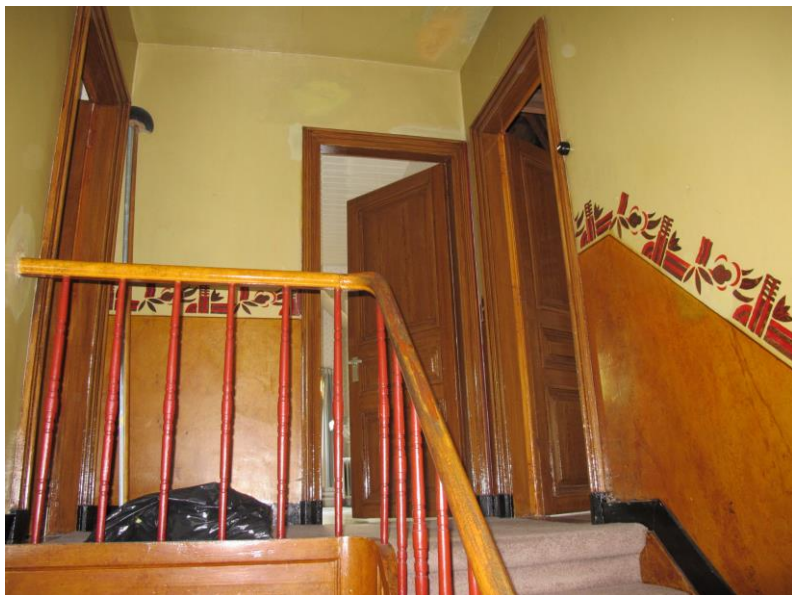
Op de zolder krijgt men in de berging aan de oostzijde van de zolder een zicht op de grenen kapconstructie.

Voorstelling van een molen in het glas-in-lood raam.

Glas-in-lood raam in het trappenhuis (zuidgevel).

Zicht op de overloop vanuit het tussenbordes.

Zicht in de grote slaapkamer richting voorgevel.

De kleine slaapkamer uit de jaren 50 linksachter.

De kastenwand in de grote slaapkamer is in de jaren 50 omgevormd van bedsteden naar kastenwand.

De kastdeuren in de rechter achterkamer.

3.5 Beschrijving bakhuis/schuur

Het exterieur

De schuur heeft bakstenen gevels, wat betreft de oorspronkelijke noord-, oost- en westgevel opgetrokken in rood/bruine baksteen in kruisverband met een gepleisterde plint. De lange gevels bezitten onder de dakvoet een bakstenen bloktandlijst. Het zadeldak heeft een dekking van gesmoorde oud Hollandse pannen en op de nok een later opgehoogde bakstenen schoorsteen van het bakhuisgedeelte. De kap heeft zinken bakgoten op ijzeren beugels. De noordgevel heeft een topgevel (puntgevel) met een gepleisterde deklijst, ontspringend vanuit licht uitkragende schouderstukken. De zuidgevel is na de oorlog opgetrokken in rode baksteen in halfsteens verband en heeft een geveltop (puntgevel) waarvan de bovenzijde een gepleisterde rand heeft. In de westgevel is rechts van de deur een bouwnaad waar te nemen. Vermoedelijk is het zuidelijke deel van de schuur vernieuwd dan wel later uitgebreid. Van de oostgevel ligt het rechter deel op het erf van het onderzochte pand. Hier is nog een oude ingang aanwezig met een zwaar houten gepend kozijn met kraalprofiel op hardstenen neuten. Ook de opgeklampte deur is nog historisch. De ingang sluit boven het kozijn af met een gepleisterde boogtrommel en een segmentboog in baksteenkoppen.

De noordgevel heeft in het midden een venster onder een segmentboog met een gepleisterde boogtrommel. Het kozijn met raam zelf is niet oorspronkelijk. Sporen in het metselwerk geven aan dat de opening oorspronkelijk verder naar beneden heeft doorgelopen. Het zelfde geldt voor het venster onder een rollaag in de topgevel. Hierin bevindt zich nog een historisch gepend kozijn met kraalprofiel, dat is ingekort, toen de opening is aangepast. De twee betonnen drieruits vensters onder rollagen en de deur onder rollaag in de westgevel van de schuur dateren uit de jaren 50.

De noordgevel van de schuur.

De noord- en de westgevel van de schuur.

De zuid- en westgevel van de schuur. Rechts de achtergevel van de voormalige privaten van de school.

De westgevel van de schuur. De gele pijlen duiden een vermoedelijke bouwnaad aan, waarbij het gevelwerk rechts jonger (jaren 50?) lijkt te zijn. Ook de deur en venster zijn later ingebroken in het oude werk.

Zicht op de ingang in de oostgevel naar het bakhuis. Links de oude scheidingsmuur tussen schoolerf en erf van de woning.

Detail bloktandlijst van de oostgevel van het bakhuis/schuur.

De achtergevel van de voormalige privaten van de school.

Hardstenen neut, dorpel en zwaar houten kozijn met kraalprofiel van het bakhuis.

Zicht op een deel van de tuin met rechts het bakhuis/schuur en op de achtergrond de garage.

Een jonge stalling in de zuidoost hoek van de tuin.

Interieur van de schuur naar het zuiden. De balklaag is van jongere datum (jaren 50?)

De zolder van de schuur naar het zuiden gezien. Ook de kap is van jongere datum.

De voormalige bakoven in het bakhuisgedeelte. De afwerking van deze ruimte en de oven dateert van na de oorlog.

Bouwnaden (zie gele pijlen) in de borstwering van de west- en oostgevel van de schuur die wijzen op een latere uitbreiding in zuidelijke richting.

Zicht op de zolder van de schuur naar het noorden. De kap is deels met gebruik van oudere elementen na de oorlog opnieuw gebouwd.

3.6 Beschrijving garage

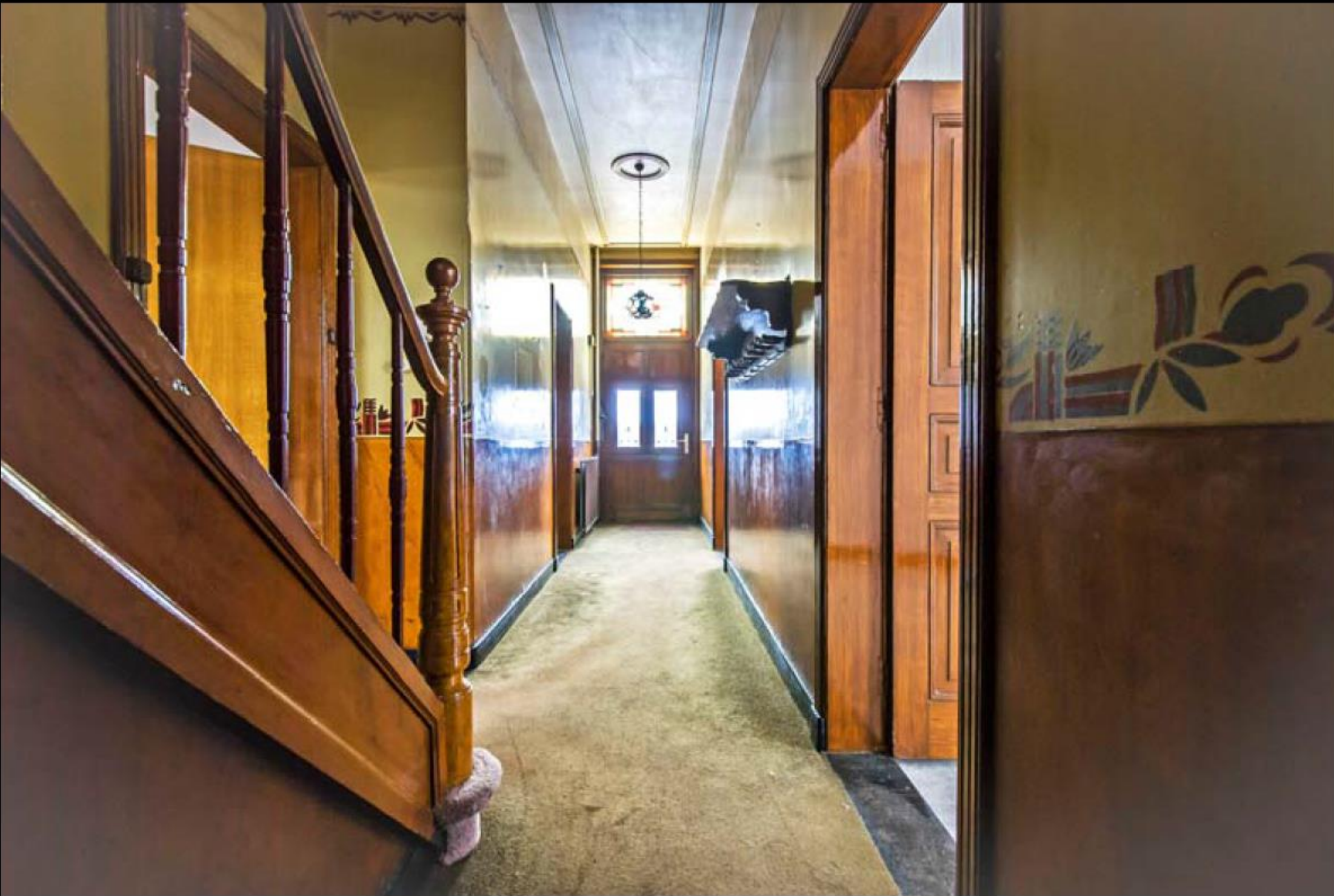
De garage heeft bakstenen gevels, opgetrokken in rood/bruine baksteen in halfsteens verband met een trasraam in een iets bruinere steen, afsluitend met een rollaag. De garage heeft boven de korte oost- en westgevel een puntgeveltje en sluit af met een flauw hellend zadeldak gedekt met gesmoorde verbeterde Hollandse pannen. Zinken mastgoten.

In de oostelijke kopgevel bevinden zich de houten opgeklampte garagedeuren in een rechthoekig kozijn onder een rollaag. Verdere gevelopeningen bevinden zich in de zuidgevel en deze bestaan uit een opgeklampte deur onder rollaag rechts en links daarvan drie

vensters onder rollagen met betonnen 4-ruits raampjes. Op de garage sluiten tuinmuren aan uit dezelfde periode.

Zicht op de zuidgevel van de garage.

4 WAARDENBEPALING

4.1 Bouwhistorische waarden

Het woonhuis heeft een hoge bouwhistorische waarde vanwege de grote authenticiteit aan materialen, zowel wat betreft de gevels en dak, als in het interieur. Uitwendig verkeren de voorgevel, linker zijgevel en achtergevel van het pand voor een groot deel in authentieke staat. Erg karakteristiek zijn de raamkozijnen met nog de oorspronkelijke schuiframen en entree met deur met roosters en bovenlicht in de voorgevel. Inwendig is de aanwezigheid van constructieve elementen zoals de troggewelven van de kelder, de zolderbalklaag en de kapconstructie erg waardevol.

4.2 Architectuurhistorische waarden

Qua architectuur is het woonhuis een representatief voorbeeld van een vrijstaand, villa-achtig woonhuis met centrale ingang gevat in een symmetrisch ingedeelde lijstgevel onder een mansardekap, zoals dit type zich ontwikkelde vanaf de 18de eeuw. Opmerkelijk is dat de neorenaissance-detaillering van de gevels met het motief van de Vlaamse gevels is gecombineerd met een, afgezet naar stedelijke maatstaven, voor die tijd reeds wat ouderwets aandoende symmetrische classicistische opzet met lijstgevels. Van de andere kant is de hantering van dit klassieke model, ook zonder verdieping, juist kenmerkend voor de sjeike dorpsarchitectuur uit die tijd. Dit dorpse sjeik toont zich ook in het, zeker waar het de gang betreft, gaaf bewaard gebleven interieur met tegelvloer, geschilderde lambriseringen in houtimitatie en klassiek gedetailleerde trap en sobere stucplafonds.

Aardig is verder dat uit twee moderniseringsoperaties elementen zijn bewaard gebleven waaronder de Art Deco sjabloonschilderingen in de gang, betegelde hoekschouw in de eetkamer en de glas-in-lood ramen in de bovenlichten en trappenhuis uit de jaren 30 en kastdeuren, lambrisering in eetkamer

en kast- en kamerdeuren van Bruynzeel op de zolder uit de jaren 50. Ze laten de ontwikkelingsgeschiedenis en veranderende smaak zien van nieuwe bewoners, in dit geval de familie Van Roosmalen, die het huis vanaf 1926 in bezit hadden gekregen.

Hoewel de aanbouw van de tuinkamer in de jaren 30 tot stand is gekomen bezit deze thans dermate weinig kwaliteiten meer (mede door verbouwingen en een weer jongere aanbouw van de badkamer) kan hieraan helaas weinig waarde worden toegekend.

Hoewel ook niet meer in de oorspronkelijke staat verkerend (het gebouw is in de jaren 50/60 uitgebreid en van een nieuwe kap voorzien) bezit het voormalige bakhuis/annex schuur nog wel altijd enige architectuurhistorische waarde, mede vanwege de ouderdom (19de-eeuw) en de nog aantoonbare oorspronkelijke bakhuisfunctie met restanten van de bakoven. Het bakhuisgedeelte bezit ook nog vrij gaaf bewaarde gevels met nog een oorspronkelijke deur en deels oorspronkelijke vensters in de kopgevel.

Aan het overigens zorgvuldig vormgegeven garagegebouw uit 1962 wordt geen bijzondere monumentale waarde toegekend, hoewel het wel harmonieert met de andere gebouwen vanwege materiaalgebruik en traditionele opzet en detaillering.

4.3 Stedenbouwkundige- en situeringswaarde

Het pand ligt aan de oude hoofdas van het dorp in het hart waar deze as een breder profiel had, waardoor zowel noordelijk (in het gedeelte dat Doorboomstraat heet) als naast en zuidelijk van het pand (in het gedeelte dat Kuikeindsestraat heet) een haast pleinvormige ruimte is ontstaan, waarvan de Willibrordstraat zich middels een trechtersvormige aansluiting afsplitst. Rond het pand is dus een grote open ruimte aanwezig, waardoor het pand met zijn ligging op de hoek en zijn gaaf bewaarde markante gevels en kapvorm het beeld in hoge mate bepaald in de dorpskern. Samen met de achter gelegen school en de schuur vormt het huis een fraai historisch ensemble.

4.4 Cultuurhistorische waarde

In het oude Middelbeers maakt de school met schoolhuis (eerst een boerderij, vanaf 1906 een echt voornaam dorps huis) al sinds de 18de eeuw deel uit van een selecte groep van voornamen gebouwen (oude kerk, school, herberg/brouwerij, pastorie) die de dragers waren van het oude agrarische dorp. Nog lang speelde de school (uiteeraard) maar ook de bovenmeester Van Roosmalen zelf een bepalende rol in de gemeenschap, niet alleen vanwege zijn onderwijs maar mede door zijn betrokkenheid bij de lokale Boerenleenbank en de kerk, en mede ook doordat zijn dochters actief werden in het onderwijs en betrokken waren bij de oprichting van de scouting. Het huis, en dan met name de “goei kamer” links voor in het huis, is vaak het decor geweest van bezoeken van allerlei Beersche mensen van hoog naar laag.

De familie Van Roosmalen genoot aanzien in Middelbeers en was een klassiek te noemen Brabants katholiek gezin uit de 20ste eeuw, groot in omvang, waaruit een viertal kloosterlingen zijn voortgekomen en verder enkele bij de kerk en gemeenschap beroepshalve en vanuit vrijwilligerswerk betrokken vrouwen (dochters Hermine en Mies). Omdat het gezin ook twee hulpbehoevende zoons bevatte en ook de moeder al vroeg problemen kreeg met reuma heeft het huis in de tweede helft van de 20ste eeuw nog lang gediend als zorgwoning voor de moeder en twee geestelijk beperkte zoons, die werden verzorgd door twee ook vrijgezel gebleven dochters, waaronder de onderwijzeres Mies. Het huis ademt in het interieur nog altijd de sfeer van dit vooraanstaande katholieke dorpsleven.

De grote tuin westelijk van het huis is feitelijk nog een relict van de periode waarin de onderwijzerswoning nog was ondergebracht in een boerderij en het werk werd gecombineerd met een boerenbedrijf. De tuin fungeerde als moestuin en vermoedelijk ook als kleine wei/varkensuitloop en boomgaard.

4.5 GETRAPTE WAARDENSTELLING OP ONDERDELEN

DE WONING

4.5.1 Exterieur

Hoge waarde

- Hoofd- en kapvorm van het woonhuis.
- Stenen dakhuizen boven voorgevel en linker zijgevel.
- Dakbedekking (tuile du Nord pannen met pironen, lood- en zinkwerken) op de mansardekap.
- Schoorsteen op rechter dakvlak.
- Bovenlichten met glas-in-lood in vensters van de twee dakhuizen.
- Metselwerk met speklagen en vensterdetailleringen (vensteropeningen met boog en dorpels) van voorgevel, linker zijgevel.
- Metselwerk van achtergevel en zichtbare delen rechter zijgevel.
- Kozijnen en schuiframen oorspronkelijke vensters en kozijn met paneeldeur en bovenlicht entree in voorgevel.
- Kozijnen en schuiframen oorspronkelijke vensters in linker zijgevel.
- Kozijnen en raampjes onder in achtergevel en boven bij trappenhuis.
- Kozijn en boogafsluiting keukenraam in rechter zijgevel.
- Stoop met tegels rond voorgevel en linker zijgevel.

Positieve waarde

- N.V.T.

Indifferente waarde

- Dakkapellen op voorschild, achterschild en rechter zijschild.
- Onderraampjes met isolatieglas in de stenen dakhuizen.

- Keukenraam vernieuwd bij inkorting venster in jaren 70.
- Jaren 30 tuinkameraanbouw
- Jaren 70 badkamer aanbouw
- Schuifpui in jaren 30 aanbouw.
- Verhoging metselwerk schoorsteen.

4.5.2 Interieur

Hoge waarde

- Oorspronkelijke ruimte indeling van de begane grond oudbouw inclusief de situering van de kelder onder de keuken.
- Keldertrap en troggewelven van de kelder.
- Tegelvloer in middengang.
- Wandafwerking gang en trappenhuis inclusief geschilderde lambrisering en jaren 30 sjabloonschilderingen.
- Oorspronkelijke paneeldeuren met geprofileerde kozijnen in de gang naar de kamers en toilet inclusief houtimitatieafwerking.
- Oorspronkelijke eenvoudige stucplafonds van gang en trappenhuis met rozet en randlijsten.
- Oorspronkelijke klassieke trap met balustrade, inclusief de houtimitatieafwerking.
- Glas-in-lood raam in zuidoostgevel trappenhuis.
- Glas-in-lood ramen in bovenlichten van gevelvensters en hoofdentree.
- Sober stucplafond linker voorkamer.
- Zwart natuurstenen schouw linker voorkamer.
- Gepaneelde kastdeur linker achterkamer.
- Betegelde hoekschouw in rechter voorkamer.
- Originele dubbele tuindeuren met panelen, ramen en bovenlicht met glas-in-lood in rechter voorkamer naar de tuinkamer.
- Wandafwerking en paneeldeuren van overloop op zolderverdieping.

- Oorspronkelijke kapconstructie in grenen.

Positieve waarde

- Positie van de kasten met jaren 50 deurtjes in de slaapkamers.
- Kraaldelenplafonds slaapkamers.
- Jaren 50 lambrisering in rechter voorkamer.

Indifferente waarde

- Huidige vloerbedekking en wandafwerking van de kamers.
- Het jonge historiserende stucplafond van de rechter voorkamer.
- Het zware, bovendaks niet meer aanwezige rookkanaal in de berging links op de zolder.
- Het interieur inclusief vloer- wand- en plafondafwerking in de keuken en portaal.
- De badkamer.
- Afwerking vloer, wanden en sanitair toiletruimte.
- Interieur van de tuinkamer.
- De afwerking van de slaapkamers exclusief de markante kraaldelenplafonds.
- Ruimtelijke indeling oostelijke helft zolder.

DE SCHUUR/BAKHUIS

4.5.3 Exterieur

Hoge waarde

- Hoofd- en kapvorm van het gebouw.
- Dakbedekking (oud Hollandse pannen).
- Schoorsteen van bakoven op de nok.
- Metselwerk van oost- noord- en westgevel.
- Kozijn en deur in oostgevel.
- Venstervormen en kozijn topgevelvenster in noordgevel.

■ Positieve waarde

- Jongere vensters en deur in westgevel.

■ Indifferente waarde

- Zuidgevel.
- Raampjes in noordgevel.
- Verhoging metselwerk schoorsteen.

4.5.4 Interieur

■ Hoge waarde

- Kern van oorspronkelijke bakoven met rookkanaal.

■ Positieve waarde

- NVT.

■ Indifferente waarde

- Huidige vloerafwerking en wandafwerking van het bakhuis en de schuur.
- Zolderbalklaag en kapconstructie (jaren 50/60)

4.6 TOELICHTING WAARDENGRADATIES

De volgende waardengradatie (getrapte waardenstelling, conform de Richtlijnen voor bouwhistorisch onderzoek, versie 2009), toegesneden op het toegepast bouwhistorisch onderzoek, wordt in de waardenbepaling gehanteerd (de bijbehorende kleuren corresponderen met de gebruikte gradaties in de waardenkaarten). Achter iedere waarde volgt een korte toelichting ten behoeve van het toegepast bouwhistorisch onderzoek, zoals dit in het herontwikkelingsproces kan worden ingezet.

■ Hoge monumentwaarde (blauw)

Alle beschermenswaardige onderdelen die van wezenlijk en onlosmakelijk belang zijn voor het historische object / monument en zijn bouwhistorische ontwikkeling en derhalve onverkort gerespecteerd zouden moeten worden. Bij schade moet uitgegaan worden van herstel en behoud van een maximum aan oorspronkelijk materiaal.

■ Positieve monumentwaarde (groen)

Alle beschermenswaardige onderdelen die voor de instandhouding van de ontwikkelingsgeschiedenis van het historische object / monument veel waarde bezitten. Behoud is gewenst, maar de waarde is niet dusdanig hoog, dat aanpassing of verandering onmogelijk is. Voorwaarde is dat het onderdeel als dusdanig herkenbaar blijft.

■ Indifferente monumentwaarde (geel)

Onderdelen, die niets of weinig aan de waarde van het gebouw toevoegen en ook geen wezenlijke onderdelen van de ontwikkelingsgeschiedenis zijn. Behoud is mogelijk, maar niet noodzakelijk.

5 Gebruikte literatuur & bronnen

5.1 Literatuur

J.C.M. Michels, Architectuur en stedenbouw in Noord-Brabant 1850-1940. Zwolle/Zeist 1993

Stichting Historisch Boerderij Onderzoek (SHBO) *Jaarboek 1999*, met daarin diverse belangwekkende artikelen over de landbouw en boerderijbouw van de Noord-Brabantse Kempen. Uitgave SHBO Arnhem 1999

Chr. Kolman, B. Olde Meierink en R. Stenvert, *Monumenten in Nederland. Noord-Brabant* Zwolle/Zeist 1997

J.P. Corten (red) *Lijnen door het Brabantse land, 200 jaar infrastructuur in Noord-Brabant 1796-1996*, Zwolle 1997

Kookboek cultuurhistorie. De cultuurhistorische waardenkaart Noord-Brabant, uitgave Provincie Noord-Brabant, Utrecht/Den Bosch augustus 2000

H.A.M Ruhe, *Het dorpswoonhuis in de Kempen vanaf de vijftiende tot de negentiende eeuw*. Zaltbommel 1980

Tent. Cat. (Arthur Steegh red) *Dorpen in Brabant* Noordbrabants Museum Den Bosch 1978

5.2: Gehanteerde bronnen

Familiearchief Van Roosmalen (aangeleverd via G. de Jong)

Foto's van huis en familie uit periode 1923-1962

Tekeningen bouwaanvragen 1906, 1955 en 1962 (garage)

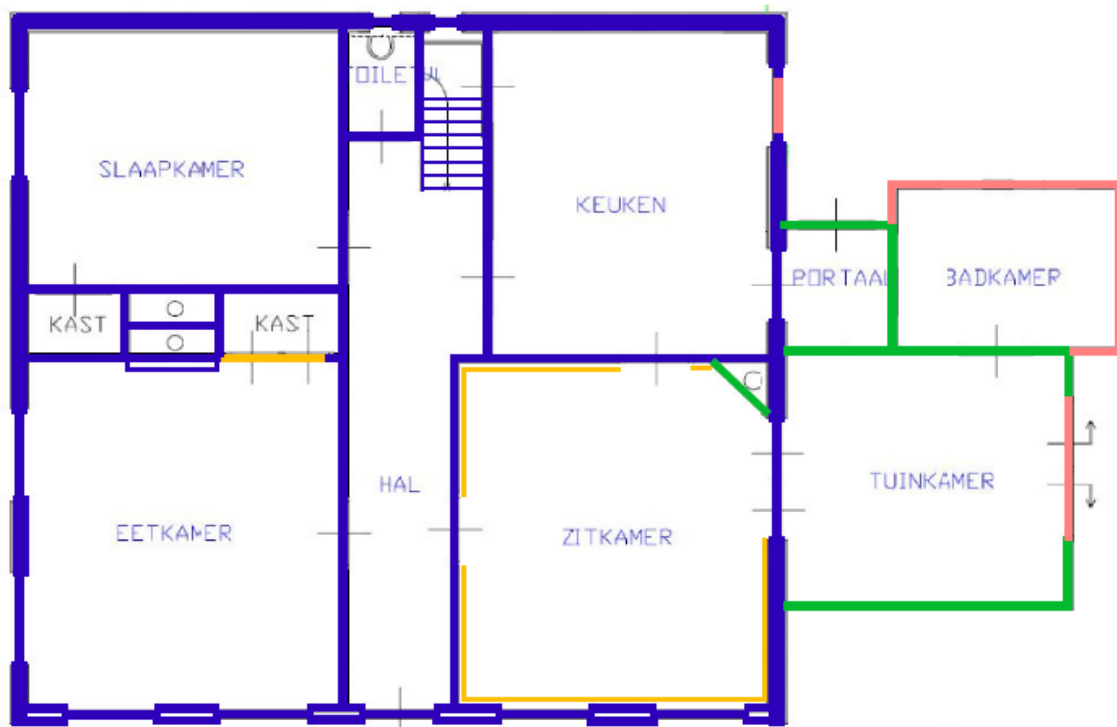
Bestek 1906

Familiehistorie door Herman Post

Heemkundevereniging Den Beerschen Aard

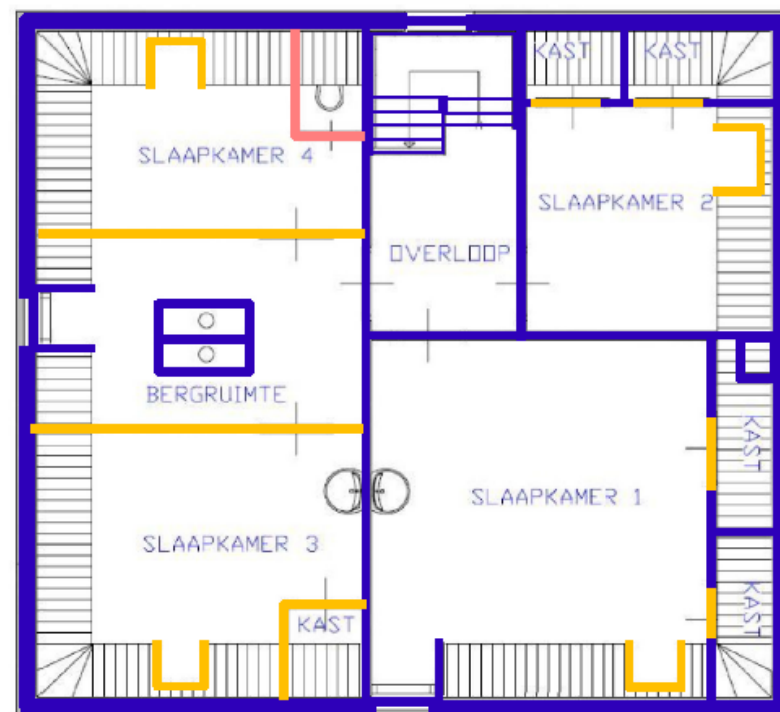
Foto uit 1908

Gegevens mbt Willibrordstraat 1.

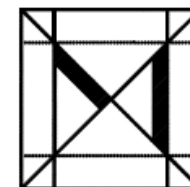

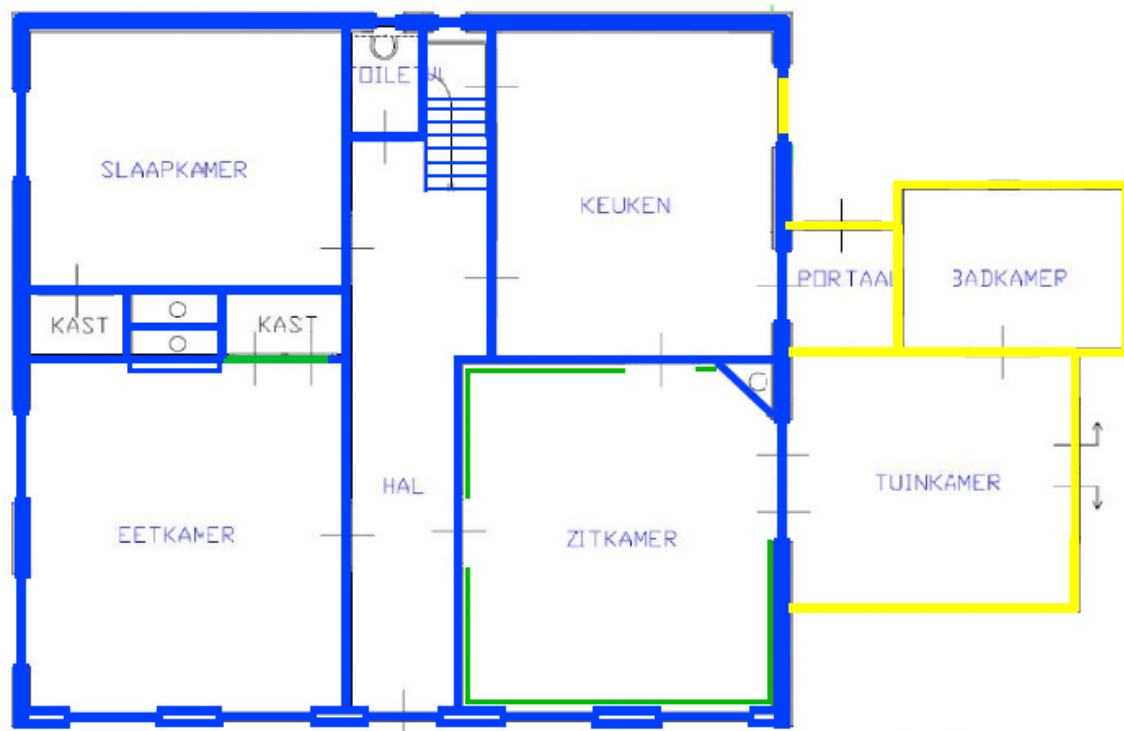
DATERINGEN BEGANE GROND

- 1906
- jaren '30
- jaren '50
- jaren '70

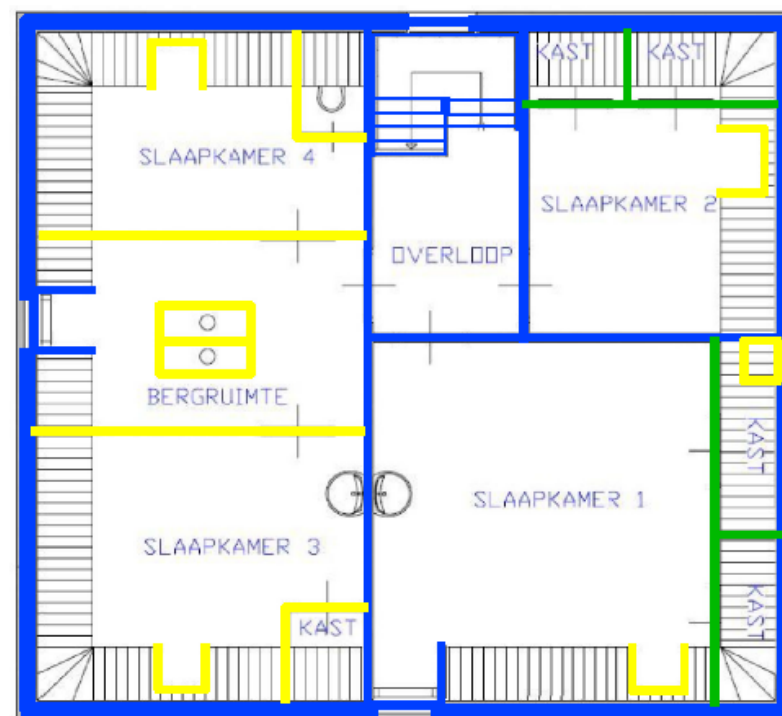

DATERINGEN VERDIEPING

WAARDEN BEGANE GROND

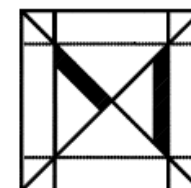

WAARDEN VERDIEPING

- Hoge waarde
- Positieve waarde
- Indifferente waarde
- Storend

WILLIBRORDSTRAAT 1
Middelbeers
Bouwhistorische Verkenning
Waarden

MONUMENTEN ADVIES BUREAU

BREDESTRAAT 1, 6542 SN NIJMEGEN
TEL: 024 - 3786742, FAX: 024 - 3792477